

OTVORENO PISMO PREDSEDNICIMA I PREMIJERIMA SRJ, SRBIJE I CRNE GORE

Javnost ćuti, odgovora nema

Početkom februara, predsednicima i premijerima SRJ, Srbije i Crne Gore, Izvršni odbor Društva uputio je pismo sledeće sadržine:

"Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. deli ozbiljnu zabrinutost demokratske javnosti zbog sve učestalijih retrogradnih pojava koje usporavaju i otežavaju demokratske procese i predstavljaju očiglednu branu na putu ka evropskim integracijama.

Pojave velikosrpskog nacionalizma i šovinizma u našoj zemlji, u kojoj trećinu stanovništva čine građani nesrpske nacionalnosti, ne samo da nisu retke nego su sve češće i agresivnije te deluju uznemiravajuće i zastrašujuće. Govorom mržnje podstiču se antimanjinska raspoloženja, na udaru su Jevreji, Romi i drugi, ispituje se nacionalna "čistoća" krvi pojedinih javnih ličnosti i njihovih roditelja, oživljavaju i glorifikuju ideolozi fašizma, stvaraju se militantne fundamentalističke organizacije koje deluju na izrazito šovinističkoj osnovi.

Glavni nosioci tih i sličnih pojava nastoje da rehabilituju poražene snage iz II svetskog rata negirajući antifašističku narodnooslobodilačku borbu u Jugoslaviji koja je svrstala našu zemlju u pobedničku antifašističku koaliciju i u progresivni savremeni svet. Sada se podstiču nove podele i uznemirava javnost iznošenjem grubih neistina i manipulacijama o masovnim ubistvima po oslobođenju zemlje, pri čemu se zanemaruju kolaboracija sa okupatorima, teror i žrtve okupatora i njegovih domaćih saradnika i saučesnika koji su zaslužno kažnjeni u celom antifašističkom svetu.

Na toj liniji deluju i "tajne" terorističke organizacije koje šalju preteća pisma, osuđuju na smrt i pozivaju na likvidaciju ljudi koji se zalažu za poštovanje demokratskih principa i ravnopravnost naroda, zahtevaju utvrđivanje svih zločina u poslednjim ratovima i pozivanje na

odgovornost njihovih izvršilaca i suprotstavljaju svim pojavama neofašizma, rasizma i šovinizma. Javnost dodatno uznemirava činjenica što se povodom toga ne oglašavaju nadležni državni organi pa se stiče utisak da oni ne rade svoj posao zbog toga što su nemoćni, ili što se s tim prećutno solidarišu.

Nosiocima navedenih retrogradnih i opasnih tendencija ohrabruje svakako i to što se ratni vinovnici osumnjičeni za zločine u minulim ratovima na tlu nekadašnje Jugoslavije ne izvode pred lice pravde niti se valjano saraduje sa Haškim tribunalom u rasvetljavanju njihove odgovornosti. Tako se oni i dalje nalaze na slobodi, čak se proglašavaju nacionalnim veličinama. U odnosu na utvrđivanje odgovornosti za ratne zločine, na isti način deluju i ostaci prethodnog režima poraženog na izborima i 5. oktobra 2000. godine koji nisu za potcenjivanje jer su zadržali značajne poluge moći jednim delom zahvaljujući i određenim snagama u DOS-u.

Na "mala vrata", mimo važećeg pravnog poretka, uvodi se monarhija i ustoličava dinastija Karađorđevića. "Dom" Karađorđevića postaje neki kvazi-ustavni faktor i sastavni deo državnog protokola. Tamo odlaze najviši državni funkcioneri i predstavnici javnog života, što se posebno i vidno objavljuje u dnevnoj štampi i elektronskim medijima. "Princ" se poziva na javne svečanosti i odaju mu se državničke počasti. A on, prilikom boravka u susednoj suverenoj državi Bosni i Hercegovini, izjavljuje da za njega granica na Drini ne postoji. Dodaju li se tome i tendenciozni ishitreni predlozi za buduće državne ambleme, slika ovog

vraćanja u prošlost postaje još potpunija.

Sve je to daleko od principa legaliteta na koji se pojedini nosioci visokih javnih funkcija tako rado i često pozivaju.

Na žalost, i istaknuti predstavnici Srpske pravoslavne crkve, postupcima koji nisu u skladu sa tolerancijom i hrišćanskom ljubavlju, daju svoj prilog i podstiču pomenute retrogradne pojave. Duh nekih crkvenih dokumenata a naročito govori pojedinih crkvenih starešina odišu netolerancijom, a ne retko i verskom isključivošću pa i

POZIV NA PROMOCIJU KNJIGE

"RATovi U JUGOSLAVIJI 1991-1999"

U izdanju Društva za istinu o antifašističkom NOB-u, upravo je izašla iz štampe knjiga "Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999" - zbornik saopštenja i diskusije sa istoimenog okruglog stola.

Promocija će se održati u petak 17. maja u 11 časova u prostorijama Centra za kulturnu dekontaminaciju, Birčaninova 21 (kod Slavije).

Ovim se upućuje poziv svim članovima i prijateljima Društva, čitaocima "Glasa istine" i ostalim zainteresovanim da prisustvuju promociji na kojoj će, po ceni znatno nižoj od tržišne, moći i da kupe ovu knjigu.

(OPŠIRNO O KNJIZI - STRANE 8-11)

šovinizmom. Zagovara se i nameće sve direktnije srastanje Crkve sa državom pri čemu je polaganje zakletve srpskih poslanika na Kosovu pred patrijarhom samo jedan od najočiglednijih primera. Ustavno načelo o odvojenosti crkve i države odavno važi i kod nas kao i u čitavom civilizovanom svetu, a uplitanje crkve u državne i državne u crkvene poslove - ne donosi ništa dobro ni državi ni crkvi.

Upućujući Vam ovo otvoreno pismo, Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945, u skladu sa svojim programskim ciljevima i dosledno demokratskim sredstvima koja koristi za ostvarivanje tih ciljeva, upozorava na ozbiljnost pomenutih pojava i s pravom očekuje da ćete razmotriti ovo upozorenje i preduzeti potrebne zakonske mere i sva demokratska sredstva da se nosioci i protagonisti tih i sličnih pojava i tendencija javno razobličie i onemoguće u delovanju koje ugrožava demokratske procese, ugled i prosperitet zemlje, demokratske institucije pa čak i fizički integritet pojedinaca."

Kao otvoreno, pismo je istovremeno prosleđeno svim značajnijim javnim glasilima u Beogradu, Novom Sadu i Podgorici. Objavljeno je samo u podgoričkoj "Pobjedi" a odgovor u međuvremenu nije stigao ni sa jedne adrese na koju je upućeno.

Odbor za obeležavanje 110. godišnjice Titovog rođenja

Savet Društva imenovao je Odbor za obeležavanje 110. godišnjice Titovog rođenja u čijem su sastavu:

Nikola Anić, Ljubo Babić, Petar Babić, Dimitrije Bajalica, Živko Blagojević, Dragoljub Borovnjak, Jovanka Brkić, Ranko Bugarčić, Vera Carić-Kronja, dr Mladenko Colić, Savo Čečur, Azra Čemalović, dr Pero Damjanović, Nebojša Dragosavac, Ognjen Grković, Jokica Hadži Vasileva, Sead Hadžović, Mirko Ivančić, Jela Kadenić, Marko Kalodera, Nikola Kmezić, Radomir Konstantinović, Šime Kronja, Boško Krunic, Ivica Kukoč, Anton Lah, Ibrahim Latifić, Blažo Mandić, Milenko Marković, Miloš Minić, dr Vera Mujbegović, Mara Naceva, Svetozar Oro, Radovan Pantović, Augustin Papić, dr Branko Pavićević, Slavko Popović, Mića Prelić, dr Miljan Radović, Radošin Rajović, dr Radoslav Ratković, Vukašin Stambolić, Miloš Stanimirović, Zaga Stoilović, Zarija Stojović, Vitomir Sudarski, Ali Šukrija, Miloš Šumonja.

Na prvoj sednici odbora, za predsednika je izabran dr Radoslav Ratković, za potpredsednika Svetozar Oro, a za sekretara Mirko Ivančić. Takođe je formirano i više radnih tela. Posle ove sednice, utvrđen je konačan tekst programa

SARADNJA SA NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

Zajednički glas dalje se čuje

Prema podacima Centra za neprofitni sektor, broj nevladinih organizacija (NVO) poslednjih je godina u stalnom porastu. Krajem aprila na teritoriji SRJ evidentirano ih je 1522, od čega je skoro jedna trećina u Beogradu.

NVO, prije svega one građanskog usmjerenja (antiratne, humanitarne, za razvoj demokratskog društva, za ljudska prava i slobode, za razvijanje saradnje i prijateljstva sa drugim narodima) dale su veliki doprinos rušenju Miloševića i njegovog režima. Međutim, utisak je da da je poslije rušenja tog režima njihova aktivnost u izvjesnoj mjeri opala. Dok ih je borba protiv tog režima akciono povezivala, poslije preuzimanja vlasti od strane DOS-a primjetna je prilična rascjepkanost pa i rastakanje pojedinih NVO, što je posljedica neujednačenog odnosa NVO prema novoj vlasti koja nije ispunila očekivanja u obračunu sa politikom starog režima. Ipak, mnoge NVO su i dalje ostale na istim pozicijama i nisu umanjile svoju aktivnost shodno svojim izvornim opredjeljenjima a među njima se nalazi i Društvo za istinu u antifašističkom NOB-u.

Naznačena situacija očigledno nalaže potrebu za konsolidovanjem i jačim akcionim povezivanjem NVO. U pogledu saradnje Društva za istinu o NOB-u sa drugima, treba istaći da znatan broj tih organizacija nema isti odnos prema svim programskim ciljevima i zadacima Društva. Prema onim zadacima koji se odnose na odbranu i afirmaciju istorijske istine o NOB-u i SFRJ mnoge NVO nisu blagonaklone, što proizlazi iz činjenice da uglavnom negativno i jednostavno ocjenjuju SFRJ i njen režim kao totalitarni. Veoma rijetke su NVO koje su naklonjene Društvu na tom planu. Zato je njeno odgovornost za istinu o NOB-u, za adekvatno vrednovanje SFRJ, protiv satanizacije tog perioda naše istorije, još veća. Naravno, bez glorifikacije tog perioda i uz potrebni kritički odnos prema onom što nije bilo dobro. Drugi je slučaj kada je reč o ciljevima i zadacima Društva koji se odnose na tekuća društveno-politička kretanja, na demokratske procese, na aktivnosti usmjerene protiv nacionalizma, pojava neofašizma i drugih retrogradnih tendencija. Nema razloga da saradnja NVO takvih i srodnih programskih opredjeljenja sa Društvom ne bude bolja, uz koordinirani nastup u konkretnim akcijama. Društvo sa nekim NVO ima razvijene odnose, sa nekim uspostavlja saradnju, ali je utisak da bi u cjelini ta saradnja trebalo da bude šira i efikasnija.

Utisak je da NVO (ili grupa) koja je inicijator određene akcije nedovoljno koordinira, te u akciju ne uključuje veći broj organizacija koje su, shodno programskim ciljevima, zainteresovane za tu akciju, što se odražava i na njenu širinu, i na njene ukupne rezultate. To se odnosi i na Društvo za istinu o NOB-u. Eklatantan primjer je nedavno zasebno reagovanje ovog Društva povodom ispoljenih pojava klero-nacionalizma i neofašizma, pretnji istaknutim aktivistima od strane samozvane organizacije "Gavrilo Princip" i još nekim retrogradnim pojavama Otvorenim pismom predsjednicima i premijerima SRJ, Srbije i Crne Gore, umjesto da se nastupi udruženo sa drugim zainteresovanim NVO.

Ili, u nedavnom Proglasu o pravu na obrazovanje bez vjerske i političke indoktrinacije, koji je potpisalo 58 NVO, Društvo za istinu o NOB-u je izostavljeno iako se ono, neovisno od tog proglašenja, izjasnilo protiv uvođenja vjeronauke u škole.

Primjera pojedinačnog, umjesto zajedničkog reagovanja zainteresovanih NVO, ima bezbroj. Iako je u Direktorijumu, izdatom od strane Centra za razvoj neprofitnog sektora, data fizionomija svih NVO, pa i Društva za istinu o NOB-u, utisak je da mnoge NVO fizionomiju ovog Društva i njegove programske ciljeve ocjenjuju površno, na bazi njegovog imena koje upućuje da se njegova aktivnost odnosi samo na NOB, dakle na istorijsku prošlost, mada je Društvo u svojoj stvarnoj aktivnosti veoma angažovano u odnosu na tekuća društveno-politička kretanja, a posebno u suprotstavljanju agresivnom nacionalizmu i pojavama neofašizma i, u tom kontekstu, neophodnom reagovanju na krivotvorenja i reviziju novije istorijske prošlosti.

U cilju boljeg međusobnog upoznavanja i saradnje bilo bi korisno da se srodne NVO bliže upoznaju sa "ličnom kartom" Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi, njegovim programskim opredjeljenjima, ciljevima i zadacima.

Sead HADŽOVIĆ

**AKTIVNOSTI DRUŠTVA U VOJVODINI
Skupština u Novom Sadu**

Među učesnicima Treće izbore skupštine Novosadske podružnice Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945 (koja je održana kada je prethodni broj "Glasa istine" već bio pripremljen za štampu) bili su i istaknuti borci NOR-a - narodni heroj Petar Matić Dule i jedan od ratnih komandana Prve vojvođanske brigade Žika Stojišić.

Izveštaj o radu u proteklom periodu i referat o narednim zadacima podneo je predsjednik Živko Blagojev Čađa. "Smatram da je naša podružnica, istakao je, između ostalog Blagojev, svojim ukupnim delovanjem stekla zapažen društveni ugled i uvažavanje u sredini gde deluje (Novi Sad i Vojvodina u celini), ali je njen društveni uticaj, kritički gledano, još manji od njenog realnog potencijala."

Koncept na kome se zasniva rad Društva i njegova programska orijentacija afirmisani su u javnosti, a dve masovno posećene akademije održane povodom 60. godišnjice ustanka 1941. značajno su u ovom društvenom trenutku doprinele afirmaciji vrednosti antifašističkog NOB-a i, možda, ostvarile veće efekte nego sve druge aktivnosti.

U diskusiji na skupštini učestvovao je veliki broj njenih učesnika čiji su predlozi i kritičke ocene ugrađeni u usvojeni program rada za naredni period.

Pored ostalog, usvojena je odluka o programskom i organizacionom povezivanju tri postojeće vojvođanske podružnice Društva (Novi Sad, Pančevo i Sremska Mitrovica), s tim da se formira Pokrajinski odbor kao koordinaciono telo koje će objedinjavati rad postojećih i podružnica čije je formiranje najavljeno (Šid, Žabalj i dr). U njegovom sastavu su: Georgije Jovičić, Živko Blagojev, Boško Krunic, Svetko Grbić, dr Aleksandar Svirčević i Đorđe Milutinović, iz novosadske podružnice, a po tri člana izabrale su i podružnice u Pančevu i Sremskoj Mitrovici.

Izabrani su i devetočlano Predsedništvo podružnice i tročlani Nadzorni odbor, a prilikom njihovog konstituisanja za predsednika Novosadske podružnice izabran je Svetozar Vasin, a za predsednika Nadzornog odbora Milivoj Vujadinović Rude.

Đorđe MILUTINOVIĆ

PODRUŽNICA U PANČEVU

Podružnica u Pančevu počela je sa 20, a danas ima već oko 50 članova. Svojim aktivnostima skreće pažnju javnosti, sve češće je prisutna u listu "Pančevac" i drugim glasilima. U okviru programa rada je i obeležavanje 110. godišnjice rođenja Josipa Broza Tita. Tim povodom, direktoru Narodnog muzeja u Pančevu upućeno je pismo sledeće sadržine:

"Članovi Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi obraćaju Vam se sa zahtevom da se bista Josipa Broza Tita (rad Lojze Dolinara), koja je iz prostorija Skupštine opštine prenetu u Muzej, postavi, povodom 110. godišnjice Titovog rođenja, u stalnu postavku koja svedoči o antifašističkom otporu Pančeva i Pančevaca 1941-1944. godine.

Kao što vam je dobro poznato, na čelu snaga antifašističkog otpora naše zemlje 1941.1945. nalazio se Josip Broz, vrhovni komandant NOV i POJ. I komunisti i skojevci Pančeva, nosioci antifašističke borbe ovog kraja, zajedno sa narodom borili su se i ginuli zajedno pod njegovom zastavom. O tome uverljivo svedoči stalna postavka posvećena NOB-u u Narodnom muzeju čiji ste direktor. O antifašističkoj borbi naroda južnog Banata, Vama i Vašim kustosima, nisu potrebne mnoge reči jer je dobro poznajete. Isto tako, ni o ličnosti i ulozi Tita u istorijskim zbivanjima za vreme drugog svetskog rata. Želimo samo, u prilog ovom zahtevu, da istaknemo jednu rečenicu iz dela "TITO" poznatog profesora Beogradskog univerziteta dr Todora Kuljića:

"Ključne političke ličnosti u istoriji Srbije i Jugoslavije 19. i 20. veka su knez Miloš, Nikola Pašić i Josip Broz Tito."

Miladin STANIMIROVIĆ

SAVET DRUŠTVA POVODOM 110. GODIŠNJICE TITOVOG ROĐENJA Program - i minimalan i maksimalan

Posle veoma iscrpne diskusije, Savet Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945, usvojio je orijentacioni program obeležavanja 110. godišnjice rođenja Josipa Broza Tita i imenovao Odbor koji će brinuti o ostvarivanju ovog programa. Na početku sednice, minutom ćutanja odata je pošta u međuvremenu preminulim članovima saveta:

Pet okosnica programa

Cilj je Društva za istinu o antifašističkom NOB-u da obeležavanjem 110. godišnjice rođenja doprinese osvetljavanju mesta, uloge i značaja Josipa Broza Tita, kao istorijske ličnosti u jugoslovenskim i svetskim okvirima, sa distance i objektivno, bez glorifikacije i satanizacije - ističe se, između ostalog, u preambuli prihvaćenog programa za obeležavanje 110. godišnjice Titovog rođenja.

Programom je predviđeno pet osnovnih aktivnosti Društva:

- Svečana akademija 25. maja 2002. sa posetom Kući cveća i polaganjem venca;
- Naučni skup po pozivu na temu "Tito i Titovo vreme", tokom 2003. godine;
- Osnivanje Titove fondacije kao dugoročni zadatak, u skladu sa realnim mogućnostima i okolnostima;
- Zalaganje za povratak i reafirmaciju statusa Memorijalnog centra "Josip Broz Tito"
- Intenziviranje borbe za obnovu spomen-obeležja iz Titovog vremena na čitavom prostoru SFRJ.

Društvo će nastojati da u svoje aktivnosti uključi i druge zainteresovane subjekte kao što će ih i podsticati da ovim povodom organizuju i sopstvene aktivnosti. U tom smislu upućeno je i pismo srodnim organizacijama u svim delovima nekadašnje Jugoslavije.

Poziv da prisustvuju akademiji 25. maja upućen je Društvu "Josip Broz Tito", čije je sedište u Zagrebu, Savezu boraca i učesnika NOR-a Slovenije, Savezu antifašističkih boraca Hrvatske, SUBNOARU-u Bosne i Hercegovine i SUBNOR-ima Makedonije, Jugoslavije, Cme Gore, Srbije i Beograda.

Dragiša Ivanoviću, Taipu Taipiju, Mirku Tomiću, Miladinu Koraću i Nusretu Seferoviću.

Uvodno obrazloženje programa koji je pripremio Izvršni odbor dao je potpredsednik Društva Svetozar Oro. Konstatovao je, između ostalog, da pre deset godina nisu postojali uslovi da se na adekvatan način obeleži stogodišnjica Titovog rođenja. Sada je poslednja jubilarna prilika da o Titu svoju reč kažu Titovi savremenici. Nju treba iskoristiti da se o Titu i njegovom vremenu da realnija ocena. I u situaciji kakva je današnja, Tito zblizava a ne razdvaja jugoslovenske narode. Program, sa svojih pet segmenata, postavljen je fleksibilno; dozvoljava da se učini i više i manje od predloženog. Društvo će ga realizovati svojim samostalnim delatnostima i u saradnji sa drugim

srodnim organizacijama i udruženjima.

Potpredsednik Društva Sead Hadžović, zalažući se da se Titu pristupa bez glorifikacije ali i bez satanizacije, razmatrao je pitanje na kakav se odnos, povodom ovog programa, može naići kod drugih nevladinih organizacija ističući da je borba protiv neofašizma i neonacizma područje na kome se sa mnogima najlakše nalazi zajednički jezik.

Azra Ćemalović i Dragoljub Petrović u prvi plan su istakli okolnosti koje otežavaju ostvarivanje ovako zamišljenog programa. I Miloš Minić je naglasio da će se realizacija programa odvijati u nepovoljnoj i krajnje neizvesnoj političkoj situaciji ali da je taj program u osnovi prihvatljiv te da predloženi okrugli sto treba da bude naučnog karaktera jer je Društvo dokazalo sposobnost da uspešno organizuje takve skupove. Po Minićevom mišljenju, povodom ostvarivanja ovog programa, treba razgovarati i sa SUBNOR-om.

Pero Damjanović je kao najaktuelniji segment programa naznačio borbu za vraćanje Memorijalnog centra "Josip Broz Tito". U ove aktivnosti treba uključivati što više mladih i angažovati se u oblastima u kojima Društvo može najviše da doprinese. Potpredsednik društva Marko Kalodera smatra da program obuhvata sve što je značajno da se u njemu nađe u sadašnjim okolnostima, a za Miloša Šumonju rezultati Društva, ostvareni u poslednje vreme, za koje nije verovao da će biti ostvareni - garancija su da će biti realizovan i ovaj program.

"Neka se prihvate diskusije kao informacija o tome kakva je društveno-politička situacija, ali baš to što je situacija takva nalaže nam da se borimo i da osvarujemo ovaj program jer nema ko drugi i u tome ćemo steći i saveznike, koliko-toliko izaći i na javnu scenu" - reči su Mladenka Colića. Slično je govorio i Stevo Dokmanović: "U nekim elementima, program deluje kao teško ostvariv ali ne i kao neostvariv. Ne treba odustati ni od jedne tačke. To je orijentacioni i dugoročni program. Ne možemo ništa da izgubimo, možemo samo da dobijemo. Moramo se približiti svim nevladinim organizacijama koje su bile zajedno s nama u antiratnim aktivnostima..."

Potpredsednik Društva Radovan Pantović konstatovao je da su sve rezerve koje su se čule na sednici Saveta bile prisutne i prilikom izrade predloga programa. Na Odboru je da, prema konkretnim okolnostima, sažima i proširuje program. Pantović je takođe govorio o kontaktima sa SUBNOR-om koji su u toku ukazujući da u programu obeležavanja 110. godišnjice Titovog rođenja ima tačkica u kojima se može saradivati sa SUBNOR-om.

"Antifašistička koalicija i ono što je od nje ostalo kao duboko istorijsko sećanje - naš je saveznik" - naglasio je Šime Kronja ističući da teška situacija ne sme da se prihvati kao sputavajući činilac; ono što je Društvo učinilo uliva optimizam da se može i više. Postepeno se profilira i

Podrška Društvu

U znak podrške Društvu za istinu i kao pomoć njegovim aktivnostima u toku 2002, do izlaska ovog broja, materijalne priloge su dali:

Dragan Randelović, Marko Kalodera, Anton Lah, Nikola Kmezić, Pero Damjanović, Petar Stambolić, Ibrahim Latifić, Slavka Munjas, Vera Marković, Sadeta Šerif, Jovo Grković, Ljiljana Žarković, Mate Ćurčija, Abdulah Mujanović, Velimir Matić, Nail Redžić, Šime Kronja, Dušan Kecman, Fadil Taslaman, Miloš Stanimirović, Gligor Radović, Josif Strunjaš, Ilija Radaković, Marinka Radaković, Đuro Rodić, Ivan Dubravčić, Drago Dolenc, Milosav Borovnjak, Miloš Minić, Uzeir Zubović, Gojko Karan, Milan Balaban, Smail Mandžuka, Pero Kolundžija, Nadežda Kovačević, Dimitrije Bajalica, Jelena Mileševska, Milan Šijan, Milan Stanić, Branko Stanić, Mina Kovačević, Zvonko Štaubringer, Boško Mićašević, Mlilivoj Pisar, Radomir Brajović, Petar Matić, Jovanka Brkić, Ante Damić, Živko Marinković, Smiljka Prebeg. Svoju donaciju priložila je "PROTEHNA", Beograd.

Donatoru i svim darodavcima Društvo se srdačno zahvaljuje.

neka nova levica u kojoj u budućnosti Društvo može da ima oslonac a i u SUBNOR-u ima snaga na koje se može računati.

Ljubo Babić se založio za antiapologetski pristup: "Ne sme se neodgovorno govoriti o Titu, ni u pozitivnom, ni u negativnom smislu. Zalažem se za odmerenu reč, za afirmaciju onoga što ostaje kao trajna vrednost.

"Posle poplave laži, usledila je golema pljačka", naglasio je Ostoja Kisić zalažući se da se do kraja raskrinka pljačka Titovog fonda, Memorijalnog centra, da se pokraćeno prikupi i da se obnovi dokumentacioni centar gde će se skupljati sve od značaja za izučavanje Titove ličnosti i Titovog vremena.

Dušan Plenča je konstatovao da danas nauka sve više potiskuje ideologiju, nažalost još ne i mitomaniju; svaka ideologizacija je kontraproduktivna, a prilikom obeležavanja 110. godišnjice Titovog rođenja treba naglasiti geopolitičko delovanje Tita u svetu u kome je pokret nesvrstanosti samo jedan segment.

U izlaganju Velimira Matića osnovno je upozorenje da se izbegne upuštanje u one akcije koje se ne mogu realizovati jer bi se, insistiranjem na neostvarivom, mogla naneti šteta osnovnom cilju programa.

U završnoj reči (Svetozar Oro i Radoslav Ratković), konstatovano je da Odbor za obeležavanje 110. godišnjice rođenja Josipa Brpza Tita, uvažavajući sve izrečene predloge i sugestije, definitivno utvrdi program koji je na sednici Saveta u načelu dobio jedinstvenu podršku. Pre deset godina, rečeno je, bilo je mnogo teže; danas je mnogo više razloga za optimizam. Ako ćutimo, ništa se neće desiti, ako radimo i istupamo - nešto se i postigne.

REAGOVANJA ČLANOVA DRUŠTVA I PTT prekraja istoriju

Krajem 2001- godine, iz Pošte 1 u Takovskoj ulici u Beogradu uklonjena je bista narodnog heroja Miroslava Jovanovića, poštanskog službenika, koji je 4. decembra 1943. poginuo u poznatoj prijelopskoj bitci. Istovremeno su skinute i dve spomen-ploče sa imenima pripadnika PTT-a

ČLANARINA ZA 2002 - 200 DINARA

Godišnja članarina za 2002. iznosi 200 dinara, a za učenike i studente - 100 dinara.

Članarina se može uplatiti neposredno, u prostorijama Društva, Sremska 2, međusprat, ili na žiro račun:

40802 - 678 - 6 - 3105651

Vojvođanska banka - filijala u Beogradu

Izvršni odbor moli članove da uplate članarinu jer se njom u značajnoj meri finansiraju aktivnosti Društva.

Na isti način, članovi, prijatelji i simpatizeri Društva mogu da uplate i svoje dodatne priloge. Članovi čije je materijalno stanje nepovoljno mole se da simboličnim iznosom potvrde svoju pripadnost Društvu.

Besplatno dostavljanje "Glasu istine" i popust pri kupovini svih izdanja Društva - svojevrsni su povraćaj članarine i priloga.

Članarina nije menjana više godina. U međuvremenu, samo poštanski troškovi dostavljanja lista u toku godine, na primer, dostižu polovinu godišnje članarine.

poginulim u borbi protiv okupatora od 1941. do 1945.

Vazduhoplovni inženjer dr Branislav Jovanović, tražajući za informacijom zašto je i po čijem naređenju to učinjeno, kucao je uzaludno na mnoga vrata. Primio ga je najzad pomoćnik generalnog direktora PTT, ali njegov odgovor nije zadovoljio dr Branislava Jovanovića koji je potom uputio pisma potpredsedniku Vlade Srbije dr Žarku Koraću i predsednici Skupštine Beograda Radmili Hrustanović. U ovim pismima ističe se, između ostalog:

- Uklanjanje biste i spomen-ploča je nehuman, necivilizacijski, nekulturan, nekolegijalan čin i potez brisanja i prekranja istorije obeležen političkim motivima;

- Narodni heroj, čija je bista uklonjena, kao i pretežan deo palih poštara, nemaju svoja grobna mesta pa je uklanjanje biste i spomen-ploča skrnavljenje njihovih grobova;

- Ako bi se uslovno i prihvatilo objašnjenje da bisti i spomen-pločama nije mesto u šalterskoj sali, pre njihovog uklanjanja trebalo je pronaći odgovarajuće mesto i tu ih postaviti a za ploče se posle uklanjanja i ne zna da li su oštećene ili namerno uništene;

- To što nisu postavljene spomen-ploče poštarima palim u prvom svetskom i drugim ratovima - nije opravdanje za uklanjanje pomenute biste i spomen-ploča.

Dr Branislav Jovanović u pismima takođe naglašava da na njegovo više puta postavljeno pitanje ko, zašto i u ime čega je naredio uklanjanje biste i ploča - nije dobio jasan i decidan odgovor. Konstatujući da se ovim činom iskazuje netolerancija i osveta, i to preko mrtvih ljudi palih u borbi protiv okupatora, dodaje da je PTT javno preduzeće pod nadležnošću Republičke vlade pa se ovakvi postupci mogu tumačiti i kao stav Vlade ako se Vlada od njih ne ogradi i ne preduzme odgovarajuće mere.

Ovim činom naredbodavci i izvršioци stavljaju se u istu ravan sa okupatorom jer posle više od pola veka ponovo ubijaju već mrtve ljude - ističe dr Branislav Jovanović i postavlja pitanje: "Da li je moguće da se u slobodarskom Beogradu ovakav sraman čin vrši u ime demokratije i uz pozive političkih i verskih vođa na mir i pomirenje?"

Opet Batrić Jovanović

Svojevremeno je na inicijativu Batrića Jovanovića, koji je tada bio među najžešćim pobornicima politike Slobodana Miloševića, Skupština Srbije donela odluku kojom se preporučuje opštinskim i gradskim skupštinama da iz naziva ulica uklanjaju Titovo ime, bratstvo-jedinstvo i druge pojmove koji afirmišu osnovne vrednosti NOB-a. Nedavno je "Politika", valjda da se ne zaborave njeni "Ocjeci i reaganovnja", ponovo ustupila svoj prostor Batriću Jovanoviću da piše o "Titu srbomrscu" koga su, po Batriću, "Srbi doveli na vlast" a on im je "pričinio ogromna zla". Nekad navodni levičar, dotični pokušava svoju tezu da dokaže preuzimajući sve konstrukcije i izmišljotine ekstremne desnice.

Više članova Društva javilo se tim povodom "Politici" a uredništvo ovog lista oglušilo se o profesionalno pravilo novinarstva da se čuje i druga strana pa su oni svoje tekstove ustupili "Glasu istine"

Velimir Drakulović je "Politici" uputio dva pisma. U prvom, između ostalog, navodi da Batrić Jovanović manipuliše paušalnim i izmišljenim brojkama i, postavljajući pitanje zašto je Bačo, kako su ga iz milošte zvali drugovi partizani, postao okoreli nacionalista i pročetnički agitator, odgovor nalazi u tome što se svojevremeno Batrić osetio zapostavljenim te je zbog toga postao titomrzac. U drugom pismu, Drakulović, kao neposredni svedok iz vremena NOB-a, podseća na još nešto: Batrić Jovanović je 1943, u vreme bitke na Sutjesci, napustio Prvu proletersku brigadu i vratio se kući u Moraču, gde su vladali četnici i bez milosti se obračunavali sa pripadnicima NOP-a. Batrića su ostavili na miru iako su znali o kome je reč. O tome je posle rata raspravljala partijska komisija, Batriću je oprosteno, čak je postao i visoki funkcioner; no sada, izgleda, četnicima vraća dug...

Pero Kolundžija istim povodom kaže: "Ne sporeći određene Titove greške i promašaje, čovek mora da se zapita šta nije u redu kod onih koji Tita satanizuju a naročito ako je reč o njegovim ortodoksnim sledbenicima." Kolundžija se pritom seća da je neposredno posle drugog svetskog rata Batrić Jovanović smatran jednim od najortodoksnijih komunista među mladim ljudima i, između ostalog, ističe da je besmislica optuživati Tita za sektaške greške u Crnoj Gori i istočnoj Hercegovini, da je takođe apsurno tvrditi da je Tito poveo ustanak da bi uništio srpski narod, kao i da su ostali navodi Batrića Jovanovića lišeni i logike i valjanosti argumenata.

PODSEĆAM...

...Slovenačkim i hrvatskim nacionalistima nije bilo teško da, posle nasilne smene legalno izabranih državnih i partijskih rukovodstava u Vojvodini i Crnoj Gori, uvere svoje sunarodnike da Miloševićeva zalaganja za jaku SR Srbiju (što će se, kako je on govorio, "ostvarivati statutom, nestatutom, institucionalno i vaninstitucionalno", i u bitkama koje "nisu oružane, mada ni takve još nisu isključene") tumače kao zahtev (i oružanu pretnju) za dominantan položaj Srbije u Jugoslaviji, i da ih lakše pridobiju za svoje ideje o državnom osamostaljivanju i oceppljenju od Jugoslavije. Zbog toga smatram da su u pravu mnogi koji su već govorili i pisali o tome i označili srpski nacionalizam u Slobodana Miloševića, iako ne kao jedine, ono kao glavne uzročnike raspada, pa i oružanog razbijanja SFRJ

Da podsetim. Samo godinu dana posle Gazimestana - proslave 600 godina kosovske bitke, na kojoj je govorio Slobodan Milošević o bitkama "koje nisu oružane, mada ni takve još nisu isključene", to jest na

Vidovdan sledeće godine (28. juna 1990) Borisav Jović, tadašnji predsednik Predsedništva SFRJ, u svojoj knjizi "Poslednji dani SFRJ" napisao je da su se on i Slobodan Milošević, tada predsednik Predsedništva SR Srbije, zalagali za izbacivanje Slovenije i Hrvatske iz SFRJ. Ali, da se, uz to, oni delovi SR Hrvatske u kojima su u većem broju živeli Srbi - priključe Jugoslaviji. Kada se ima u vidu da je Jović to napisao šest meseci pre referenduma u Sloveniji i jedanaest meseci

pre onog u Hrvatskoj, kojima su stvoreni zakonski uslovi za osamostaljivanje Slovenije i Hrvatske i njihovo oceppljenje od Jugoslavije, izvesno je da je takvo njihovo zalaganje (Jovića i Miloševića) značilo opredeljenje za nasilno razbijanje SFRJ, odnosno rat za raspodelu njene teritorije, znatno pre nego što su u Sloveniji i Hrvatskoj istaknuti zahtevi za izdvajanje iz SFRJ... Slobodan Milošević, koga su srpski nacionalisti smatrali vođom, podržavao je njihovu orijentaciju i oružanu borbu za teritorije (u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini), koja se vodila uz obilnu materijalnu i svaku drugu pomoć iz Srbije i oružanu podršku Jugoslovenske vojske...

**Prof. dr MILADIN
KORAĆ (1924 -2002)**

VLADIMIR VELEBIT O TITU

Odličan političar, veliki državnik

Od svih ljudi, Tito je najviše utjecao na moj život. Jer, upoznao sam ga kao mlad čovjek S njim sam proveo najpresudnije godine svog života, rat i dvije godine nakon rata. Tada smo bili tako reći u svakodnevnom kontaktu. Bili smo na ti, ja sam ga zvao Stari, a on mene Vlatko.

Možda me je on u izvjesnoj mjeri i formirao. Možda sam ja neki njegov daleki odsjaj. U svakom slučaju, Tito je za mene bio i to će ostati do kraja mog života ona glavna i najveća ličnost s kojom sam radio i surađivao...

Ovo su reči Vladimira Velebita iz višegodišnjih razgovora sa Mirom Šušvar, sistematizovanih u knjizi "Vladimir Velebit - svjedok historije". Velebit je odgovorio i na više pitanja o Titu, govoreći i o Titovim vrlinama, i o Titovim greškama.

ČOVEK VIZIJE I ODLUČNOSTI

Mislim da se radi o neobično inteligentnom čovjeku, koji ima poseban politički talenat i koji s velikom realnošću i razumijevanjem gleda na pojave i kretanja u društvu i u skladu s tim djeluje, odnosno zauzima stavove.

Nije imao formalno opće obrazovanje, pa ni vojno obrazovanje, ali je te nedostatke nadomještao svojom velikom prirodnom inteligencijom.

U NOB-u je pokazao izvanredan politički talenat, povlačio je dalekovidne poteze, ali je kao partizanski vojskovođa donosio i neke pogrešne odluke.

Prešao je put od nepoznatog revolucionara, povratnika iz ruskog zarobljeništva, preko ilegalnog radničkog vođe do političkog i vojnog vođe narodnog ustanka i oslobodilačkog rata u Jugoslaviji 1941-1945 godine, koji se već tada proćuo u cijelom svijetu, do bespogovornog vođe federativne Jugoslavije i jednog od svjetskih lidera pokreta nesvrstanosti, a što je ostao do svoje smrti u maju 1980.

Smatram da je bio odličan političar i veliki državnik.

Kao ilegalni revolucionar, organizirao je i vrlo vješto vodio svoju organizaciju, odabirao ljude koji su bili dorasli zadacima u vrlo teškim vremenima, u presudnim trenucima donosio prave odluke.

Jedna od njegovih najvažnijih odluka bila je ona koju je donio kada je postao generalni sekretar KPJ, odluka da se vrati u zemlju, a ne da partiju vodi iz Pariza ili Beča, kao što su to radili njegovi prethodnici. Time je, uz ostalo, pokazao i da želi biti nezavistan od Kominterne. Odbio je da prima novčanu pomoć od Kominterne i tražio da se partija sama finansira. Jer, tako dugo dok ste plaćeni od nekoga, pa makar to bila Kominternu, vi ste ipak ovisni, niste samostalni u radu.

Spomenuo bih i njegovo izvanredno postavljanje 1941. godine, kada se odlučio na dizanje narodnog ustanka...

...Pokušao je s Dražom Mihailovićem dogovoriti zajedničku borbu protiv okupatora, što pokazuje da je imao koncepciju ustanka i borbe koja bi ljude okupljala ne na ideološkoj, već na platformi svenarodnog suprostavljanja okupa-

toru radi oslobođenja zemlje.

Svoje vizionarske sposobnosti kasnije je pokazao i sazivanjem I i II zasjedanja AVNOJ-a i odlukama koje su ta tijela donijela, uljučujući posebno i odluku o federativnom uređenju zemlje.

U toku NOB-a pokazao je veliku umješnost i pri uspostavljanju odnosa sa zapadnim saveznicima, u prihvaćanju sporazuma sa Šubašićem, potezima kojima je NOVJ pretvarao u regularnu vojsku i, najzad, i u formiranju koalicione vlade kojoj je stao na čelo i prije konačnog oslobođenja zemlje i završetka rata.

Ostavimo li po strani neke Titove greške kao partizanskog komandanta, rekao bih da je on, što se tiče političkih odluka u pripremi i podizanju narodnog ustanka, te u vođenju NOP-a, vodio racionalnu, vrlo vještu politiku, imao je i viziju i odlučnost. A rezultat je bio taj da se većina ljudi u

U Jasenovcu - venac Društva

Na komemoraciji u Jasenovcu, koju su 21. aprila, povodom godišnjice proboja poslednje grupe zatočenika zloglasnog ustaškog logora, organizovali Javna ustanova Spomen-područja Jasenovac i SAB-a Hrvatske, uz spomenik, autorsko delo Bogdana Bogdanovića koji je prisustvovao ovoj manifestaciji, u znak dubokog pijeteta prema žrtvama, položen je i venac Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945.

U ime Društva, venac je položila Ljiljana Ivanišević, predsednica beogradske Sekcije nekadašnjih jasenovačkih zatočenika.

svim narodima Jugoslavije na kraju opredijelila za ciljeve NOP-a...

...U multinacionalnoj zemlji, u kojoj postoje određeni antagonizmi, ili bar napetosti, a u slučaju Jugoslavije oni su postojali, recimo između Srba i Hrvata, teško je naći čovjeka koji bi bio prihvatljiv za sve nacije. Tito je bio izuzetak, njegov je autoritet izrastao iz velike epopeje antifašističke borbe svih naroda Jugoslavije. Kao vođa NOB-a, Tito je bio prihvaćen od svih. A onda, bio je i na čelu otpora Staljinu...imao je hrabrosti da se rezolutno suprotstavi Staljinovom diktatu. Pokazao je veliku odlučnost u otporu prijetnjama i ucjenama i krenuo svojim putem.

...Stekao je svjetski ugled kao jedan od vođa izvanblokove politike i pokreta nesvrstanih. Teško da se nakon njega mogao pojaviti netko tko bi imao i približan autoritet i ugled.

GDE JE TITO GREŠIO?

...Tito je griješio što je nastojao da partizanska vojska zauzme i drži neke gradove. Prije svega, napad na neki grad s utvrđenim garnizonom u pravilu je na partizanskoj strani dovodio do velikih žrtava...A znalo se, svi smo to znali, da partizani jedan takav grad ne mogu držati više od nekoliko dana. Jer, neprijatelj bi onda koncentrirao svoje nadmoćne snage da nas iz grada istjera. No, Tita ne bih posebno osuđivao što je

naređivao da partizani zaposjednu i drže određena područja, pa i gradove. Na to se u neku ruku moralo ići i silom prilika...

...Titove greške na političkom planu proizlazile su prije svega iz njegovog robovanja marksizmulenjinizmu, skupu dogmi koje su u Sovjetskom Savezu bile formulirane ne toliko u Lenjinovo koliko u Staljinovo vrijeme.

Smatrao je da je neophodno stvoriti snažan proletarijat, iz čije se elite popunjava komunistička partija, koja treba biti avangarda koja se brine o izgradnji socijalizma i o narodu i državi.

No to ne znači da i ideja industrijalizacije, kojom se Tito zanosio i čiji je pobornik bio cijelo vrijeme dok je stajao na čelu Jugoslavije, nije bila ispravna. Među svim zemljama Evrope, Jugoslavija je bila zemlja s najviše sitnih seljačkih posjeda i sa najvećom agramom prenaseljenošću. Odljev suvišnog stanovništva iz siromašnog sela i sa prenapučenih sitnih posjeda, te njegovo zapošljavanje u industriji i uslužnim djelatnostima bili su uvjeti da se ne samo podigne standard naroda, već i postigne bilo kakav civilizacijski napredak. A druga je stvar da li su bile ispravne metode kojima se industrijalizacija provodila i što se uz to provodila brže nego što su to objektivne mogućnosti dopuštale...

...Titova je greška bila i to što je od JNA stvorio partijsku vojsku...Vojska mora biti narodna i u tom smislu apolitična. U NOB-u je bilo logično da su komunisti bili komandanti i komesari, jer su morali svojim primerom poticati borbu na život i smrt protiv okupatora, ali nije bilo normalno da su i u mimodopskim uvjetima svi oficiri i podoficiri, uz rijetke izuzetke, morali biti članovi partije. Vojska je postala previše politizirana, a tako se i ponašala. Bila je značajan stub Titove vladavine. Poput vojske, i policija je, posebno ona tajna, politička, postala partijska, a to je onda imalo i vrlo negativne posljedice. Vojska i policija slušale su partiju, ali i radile po svojem. Jer, čim nema demokratskog nadzora nad vojskom i policijom, one se više ili manje deformiraju. Kao što se i pokazalo, vojska je postala troma, a policija prilagodljiva. Uz to su bile nagrižene i nekim privilegijama i korupcijom.

Neke Titove greške proizlazile su i iz činjenice da je, kako je bivao stariji, postajao sve samouvjereniji, sujetniji, sve se više okruživao raznim laskavcima, a i intrigantima. To ga je onda dovodilo u sukobe sa njegovim starim saradnicima...Nastajala je situacija u kojoj je bio okružen najviše laskavcima, uključujući i neke generale, a zapravo je bio sve izoliraniji...

...Nesvrstanost je od početka bila dobra ideja i politika. Tito se na platformi nesvrstanosti našao zajedno sa državicima Azije i Afrike - osim Nehrua i Nasera, bili su tu i Sukarno i Nkrumah - i nastupao je pri tom vrlo inteligentno i uspješno. No, po mom mišljenju, kasnije je počeo griješiti kada je, a prema sovjetskoj želji, malo pomalo u pokret nesvrstanosti počeo uvlačiti i neke zemlje koje nisu bile nesvrstane - Kubu, Sjevernu Koreju, neke afričke zemlje...

PROTESTI PROTIV TENDENCIJE DA SE IZMENAMA NAZIVA ULICA POTIRU

Obraćanje javnosti, odbornicima i čelnicima Beograda

Povodom najnovijeg predloga da se u Beogradu preimenuje više ulica, pri čemu se za nova imena kandiduju i nesporni kvislinzi iz vremena drugog svetskog rata i nameću monarhistički kriterijumi, Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u uputilo je pismo predsednici Skupštine grada Beograda Radmili Hrustanović, predsedniku Izvršnog odbora Skupštine grada Nenadu Bogdanoviću i odbornicima Skupštine grada Beograda. Sa sličnim zahtevima i primedbama istovremeno su se pojedinačno javno oglasili i mnogi građani među kojima i više članova Društva za istinu. Najnovija promena naziva većeg broja beogradskih ulica skinuta je sa dnevnog reda sednice Skupštine grada a ostaje da se vidi da li će, u skladu sa mnogim zahtevima, čelnici Skupštine grada o ovome konsultivati građane.

Pomenuto pismo glasi:

Već deset godina ispoljavaju se nastojanja da se menja novija istorija Srbije i Beograda. U tom kontekstu čine se i pokušaji da se brišu i takva svedočanstva koja se objektivno ne mogu izbrisati iz istorije i svesti ljudi. Čak i posle 5. oktobra 2000, u tom smislu nastavlja da radi i Komisija Skupštine grada Beograda za imena ulica i trgova.

Imajući u vidu njen najnoviji predlog, koji se upravo nalazi pred odbornicima Skupštine Beograda, Društvo za odbranu istine o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945. zahteva da predlog ove Komisije odbornici vrate na preispitivanje te da obnove sastav Komisije kako bi ona bila u stanju da radi na osnovu objektivnih kriterijuma i u skladu sa opšteprihvaćenim civilizacijskim vrednostima, uvažavajući pritom i raspoloženja svih građana Beograda.

Društvo ovo čini u skladu sa svojim programskim opredeljenjima koja mu, između ostalog, nalažu da se zalaže za kritički i civilizovan odnos prema novijoj istorijskoj prošlosti, za odbranu i afirmaciju nespornih istorijskih istina o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi i SFRJ, da se suprotstavlja pojavama rehabilitacije pokreta i ličnosti čija je saradnja sa

nacifašističkim okupatorima dokazana i osuđena kao izdaja, da se bori protiv svake apologetike i zalaže za razvoj savremenog demokratskog, otvorenog i ekonomski prosperitetnog društva sa efikasnim garancijama poštovanja demokratskih načela i doslednog ostvarivanja ličnih i građanskih prava.

Društvo zato smatra da su, pre konačne odluke i daljeg odlučivanja o imenima naziva ulica i trgova, gradske vlasti, uvažavajući glas javnosti i više već izrečenih kritičkih osvrta povodom predloženih izmena, dužne da građanima Beograda odgovore na više pitanja i daju više principijelnih objašnjenja, od kojih ovom prilikom navodimo samo neka, uz spremnost da sve detaljnije obrazložimo i argumentujemo.

- Kako će, u načelu, Beograd da se odnosi prema periodu svoje istorije u kome je, tokom više od sedam decenija, kao glavni grad Jugoslavije, dostigao izvanredan uspon, postao opštepoznat i poštovan u čitavom svetu? Da li će se taj period i dalje osporavati i na taj način što će se iz naziva ulica brisati imena ličnosti koje su se borile za njegovu slobodu, prosperitet i izgradnju?

- Da li će se gradske vlasti i dalje ponašati tako kao da Beograd treba da se stidi svoje antifašističke prošlosti a ne da se ponosi što je bio u prvim redovima antifašističke borbe? Celom svetu je poznato šta su Beograđani iskazali 27. marta 1941, da je u Beogradu doneta odluka o ustanku, da je Beograd svoj antifašizam platio desetinama i desetinama hiljada streljanih na Banjici i u Jajincima, da su ga 1944. oslobodili Narodnooslobodilačka partizanska vojska sa Titom na čelu i Crvena armija. Zašto se, dakle, iz naziva ulica izbacuju imena Tolbuhina, Birjuzova, zašto se ponovo ubijaju Jelena Četković i mnogi drugi istinski patrioti?

- S kojim moralnim pravom se, s jedne strane, uklanjaju imena oslobodilaca Beograda, dok se istovremeno predlaže da neke ulice dobiju imena okupatorskih saradnika koji su se izjašnjavali kao antisemiti, veličali fašizam i pomagali okupatoru da Beograd i Srbiju drže u pokornosti? Ne odriče li se tako Beograd moralnih uzora koje su svojim primerom potvrdili veliki sugrađani Miloš Đurić, Ivo Andrić i mnogi drugi?

- Da li odbornici, u trenutku kada smo suočeni sa neofašističkim, rasističkim i drugim anticivilizacijskim pojavama, mogu da procene značenje ukidanja, na primer, Ulice Dušana Bogdanovića koga su nacistički okupatori streljali u Beogradu, ne kao komunistu već kao predvodnika građanske partije koja nije htela da saraduje sa fašizmom? Ili Ulice dr Vladimira Nešića? Da li se, na primer, ukidanjem ulice 14. decembra naknadno amnestiraju tadašnje vlasti i policija za ubijanje studente i radnika koji su demonstrirali protiv fašizma? Da li je Nikolaj II - kum Drage Mašin i Aleksandra Obrenovića - za Beograd preči od čuvanja uspomene na mlade

ljude koji su se pridružili antifašističkim stremljenjima naprednog čovečanstva?

- Zašto kriterijumi u izmenama naziva ulica podsećaju na one Nedićeve kada je, a ne 1945. godine, u istoriji Beograda izvršeno najveće preimenovanje beogradskih ulica? Zašto se Beograđanima daju netačna objašnjenja o vraćanju takozvanih starih naziva kada nije principijelno raščišćeno pitanje šta su, zapravo, stari nazivi?

- Zašto sadašnje vlasti odustaju i od principa koje su njihovi čelnici promovisali - da svaka generacija i imenima ulica označava one delove grada koje je gradila i unapredila? Po tom kriterijumu, valjalo bi uvažavati i nazive ulica koje su dobile kada su trasirane i građene u vreme kneza Miloša Obrenovića, trebalo bi se setiti i episkopa Sergeja, pre mnogih drugih crkvenih ljudi, koji je zaslužan za nastajanje najstarijeg poznatog svedočanstva o slovenskom imenu Beograda. Po tom kriterijumu trebalo bi se, valjda, setiti i u međuvremenu preminulih oslobodilaca Beograda Koče Popovića i Peka Dapčevića, umesto da se iz naziva ulica skidaju imena onih oslobodilaca čija su imena neke ulice do sada nosile.

- Da li je logično da u glavnim gradovima Brazila, Meksika i više drugih zemalja postoje moderni bulevari koji nose Titovo ime a ne i u Beogradu? U Titovo vreme, Beograd je od grada sa oko trista hiljada stanovnika izrastao u moderan milionski grad, izgrađena su mnoga nova naselja, uspostavljene mnoge širom sveta poznate kulturne manifestacije; Tito je bio neposredni inicijator izgradnje Novog Beograda...

- Koliko će se pometnije u svakodnevnim komunikacijama izazvati masovnim, često i nelogičnim promenama naziva ulica, nasilnim seckanjem uličnih celina u više delova? Koliko će sve to građane da košta i u ime čega im te troškove treba nametati?

- Da li će se i ubuduće, prilikom svake promene gradske vlasti, vršiti masovna preimenovanja ulica?

Postavljajući ova pitanja, Društvo smatra da je svaki period i u nazivima ulica ostavio neke svoje nedorečenosti, da vreme vrši valorizacije vrednosti pa su, u skladu s tim, neophodne i određene korekcije. No, ne smeju se činiti nasilja nad istorijom, ne sme se odstupati od slobodarskih i demokratskih tradicija Beograda. Beogradu nije potrebno da nazivima ulica afirmiše dinastičke obračune u borbi za vlast, ličnosti kompromitovane kvislinštvom i kolaboracijom sa okupatorima, pa čak ni stvaraocima koji su se nedvosmisleno izjašnjavali kao šovinisti, rasisti i fašisti.

Na konferenciji za štampu 9. aprila ove godine, čula su se veoma čudna i, najblaže rečeno, neodgovorna obrazloženja. Predsednik Komisije Skupštine Beograda za nazive ulica i trgova Svetlana Velamr-Janković je tom prilikom izjavila da su Svetislav Stefanović i Vladimir Velmar-Janković predloženi kao kulturni posleni-

Dr DRAGOLJUB PETROVIĆ, istoričar
Ne treba žuriti

U vremenu kada se deklarativno zalažemo za evropeizaciju zemlje, otvaranje pitanja izmene himne, zastave i grba - ne izgleda racionalno. Položaj Srbije na početku 21. veka u svetu i na Balkanu nalaže uzdržanost u pitanju promena nacionalnih i državnih simbola. Valja, za sada, zadržati postojeće a ne menjati ih bez krajnje nužde...

...Vraćati se preživelim kultovima i shvatanjima versko-političke isključivosti, hristijanizacije do neokerikalizma, posebno u školama i javnom životu, jesu retrogradni putevi u smeru izlucije Srba od susednih naroda i kulturne Evrope...

VREDNOSTI ANTIFAŠISTIČKOG NOB-A I REHABILITUJU KVISLINZI

ci. Da li je moguće da gospođa Velmar-Janković ne zna ili zaboravlja da su pomenuti "kulturni poslenici" stali ne na stranu Getea, Hajnea, Tomasa Mana i drugih istinskih velikana nemačkog naroda nego se svrstali uz Hitlera, Himlera, Gebelsa i ostale nacirasističke glavešine? Pomenuti "kulturni poslenici", čija imena sada treba da ponesu dve beogradske ulice, bili su članovi, odnosno ideolozi kvislinske vlade Milana Nedića čija je policija osnovala po zlu čuveni Banjički logor, organizovala masovno uništavanje Jevreja, na desetine hiljada ljudi, pretežno pristalica NOP-a i nacistima rasno nepodobnih, otpremila na stratište u Jajincima.

Na istoj konferenciji za štampu gospođa Velmar-Janković kaže: "Ova komisija ne želi da ponovi nepravdu koju su učinile vlasti 1946. godine." Zašto se nije potrudila da se obavesti ili zašto prećutkuje koliko je ulica i po kojim kriterijumima promenjeno za vreme vlade Milana Nedića (u kojoj je sedeo njen otac) i da su pomenute 1946. jednom broju ulica samo vraćeni prethodni nazivi, od Karnedžijeve, zbog Nedićevo udvorištva nemačkom okupatoru, pretvorene u Guslarsku i tako redom? I da li to predsednica komisije zastupa tezu da je pravda kad se veličaju i slave okupatorske sluga a potiskuju nacifašističke žrtve i istinski borci za slobodu? Takvo poimanje pravde zaista je teško usaglasiti sa tezama o pomirenju i prevazilaženju ideoloških raskola jer se na ovaj način i ovako neodgovornim odnosom prema novijoj istoriji stvaraju i podstiču raskoli ne toliko ideološkog koliko elementarno ljudskog, moralnog karaktera.

Imajući u vidu navedeno kao i glasove koji su se, povodom predložene izmene naziva ulica, čuli u javnosti, Društvo, kao što je već pomenuto, očekuje da odbornici Skupštine grada skinu sa dnevnog reda predlog o izmeni naziva ulica koji im je dostavljen, da Komisiju za spomenike, imena ulica i trgova učine sposobnom za objektivno, kvalifikovano i demokratsko razmatranje poverene joj problematike, te da se, pre donošenja konačne odluke, obezbedi postupak u kome će moći organizovano da se čuju i ispoštuju mišljenja i predlozi građana.

RADOMIR KONSTANTINOVIĆ Gde to ima u Evropi?

"U kom drugom gradu Evrope ulice dobijaju imena nacističkih ideologa?". Ovo pitanje, u intervjuu "Slobodnoj Evropi" koji je preneo list "Danas", postavio je poznati književnik i prvi predsednik "Beogradskog kruga" Radomir Konstantinović koji je tom prilikom rekao i:

- Moja ulica nosila je ime dr Sime Miloševića. Sad je to ime izbrisano. Ali zato će jedna druga beogradska ulica dobiti ime jednog drugog doktora, a to je doktor Svetislav Stefanović. On je u nacističkom "Srpskom narodu" 1942, na Božić, apelovao 'za uključjenje Nove Srbije u novi

poredak Evrope, koji se stvara u borbi ujedinjenih naroda Evrope protiv anglo-amerikanske i antievropske plutokratije i judeo-masonske internacionalne lažne demokratije'..."

- Neću da vas pitam: u kom drugom gradu Evrope ulice dobijaju imena nacističkih ideologa? Ovo je pitanje za nacionaliste (pa i one "demokratske", svakako), pitanje važno, i to zato što odnos nacionalista prema zločinima (i zločincima) iz najnovijeg vremena, iz epohe razaranja Jugoslavije, može da se razume samo u vezi sa njihovim odnosom prema zločinima i zločincima Draže Mihailovića i Dimitrija Ljotića. Mislim da srpski nacionalizam ne pristaje na Haški tribunal onako kako ne pristaje na suočavanje sa sopstvenim zločinima...

- Ako vas pitaju šta je Druga Srbija (šta je bila, šta jeste, šta će biti), slobodno recite: Druga Srbija je Srbija koja se ne miri sa zločinima...

RADOŠIN RAJOVIĆ Neozbiljan pristup ozbiljnom poslu

Pod uticajem trenutnih političkih okolnosti, ali i usled ideoloških opredeljenja i opterećenja, ozbiljnom društvenom poslu imenovanja ulica ne prilazi se dovoljno ozbiljno i promišljeno; često se obavlja na brzinu, površno, trajavo bez konsultacija sa građanima. Neke promene u nazivima ulica i trgova zaista su potrebne ali to se mora činiti na civilizovan način, bez stranačkih strasti, ideoloških, regionalnih i drugih navijanja. Naročito se mora biti pažljiv kad treba "izbaciti" neko ime i dati novo - ističe Radošin Rajović.

U svom javnom reagovanju, Rajović, između ostalog, dodaje:

- Povodom najnovijeg predloga koji je dostavljen odbornicima Skupštine Beograda neodoljivo se nameće utisak da je monarhistička struja imala znatan uticaj. Ni crkva nije rđavo prošla ali su zato ponovo stradali antifašistički borci protiv okupatora, partizanski heroji koji su časno pali u toj borbi koja je vođena u okviru savezničke antifašističke koalicije. Kažem "ponovo stradali" jer su prvi put pali od okupatorske ruke a sad treba da "padnu" od odborničke ruke, ako se ovaj predlog izglasa. Komisija koja predlaže ove promene, ističući da se zalaže za "univerzalne vrednosti", morala bi da se izjasni da li je antifašistički oslobodilački rat protiv okupatora - univerzalna vrednost ili nije!

- Predlog za skidanje imena antifašističkih boraca iz naziva ulica ne čudi ako se ima u vidu istovremeni predlog da dve beogradske ulice dobiju imena pesnika i lekara Svetislava Stefanovića i književnika Vladimira Velmar-Jankovića. Reč je o dvojici saradnika okupatora. I dok Stefanović ima značajno pesničko delo, književno delo Velmar-Jankovića je skromno i efemernog značaja pa je logično pomišljati da on nikad ne bi bio predložen da predsednica Komisije za nazive ulica nije njegova ćerka!

Protesti građana

Član Društva za istinu o antifašističkom NOB-u Rade Vukosav objavio je u novosadskom "Dnevniku" protestno pismo zbog toga što je ime Blagoja Parovića, heroja internacionalnih brigada koje su se borile protiv fašizma u španskom građanskom ratu, uklonjeno iz naziva ulice u Novom Sadu. Slično pismo člana Društva Velimira Drakulovića povodom masovne promene naziva ulica u Gornjem Milanovcu upućeno "Politici" - ovaj list nije objavio. Povodom izmene naziva ulica protestuju mnogi građani ali mediji zabeleže tek poneko reagovanje ove vrste. Tako je, na primer, Gordana Banović iz Beograda izrazila ogorčenje zbog promene imena nekih poznatih ličnosti iz drugog svetskog rata. "Nije umno, a ni moralno na takav način se obračunavati sa onima kojih više nema i ne mogu da se brane", kaže ova Beograđanka i dodaje kako ne može da poveruje da se ne zna ko je bila Jelena Četković. Beograđanin Aleksandar Bojović smatra da nije trebalo menjati ime Ulice Moše Pijade jer Moša Pijade nije bio samo političar nego i značajna kulturna ličnost Beograda i Srbije. No, beogradska komisija za nazive ulica i trgova potpuno je gluva za ovakva mišljenja. Po njenim kriterijumima, uvažavaju se kulturni poslenici koji su saradivali sa okupatorom, a uklanjaju kulturni poslenici sa čijim se političkim uverenjima članovi komisije i njena predsednica ne slažu.

U Gornjem Milanovcu, sa obrazloženjem "i bez četnika, i bez partizana" iz naziva ulica izbačene su sve ličnosti i pojmovi koji se vezuju za NOB, a ubačeni Dragiša Vasić, kažu "ne kao četnik već kao književnik", a Ravna gora, da se Vlasi ne dosete, "samo kao geografski pojam". Nepodoban je postao i Grk Riga od Fere, nepodoban je i Gavriilo Princip. Mišljenja građana za "demokratske vlasti" ne znače ništa a građani Gornjeg Milanovca se opredeljuju i na sledeći način:

- Od 130 stanovnika Ulice Predraga Jevtića Škepa, 118 ih je svojeručnim potpisima tražilo da se ime ulice ne menja jer su, kako ističu, "ponosni što žive u ulici narodnog heroja";

- Svih 25 domaćina u Ulici narodnog heroja Dušana Dugalića ističu da "žive u slozi i dogovaranju, bez obzira na stranačku pripadnost" i traže da se ime ulice ne menja;

- Znatan broj građana iz Ulice braće Avramović i heroja Lukovića traže da iz praktičnih razloga ostanu "partizanska imena" iako su dva puta glasali za DOS-ovsku vlast;

- Borci Gornjeg Milanovca brane Ulicu 17. narodnooslobodilačke udarne divizije čije su jedinice 17. septembra oslobodile Gornji Milanovac od okupatora na čijoj se strani borilo i oko 500 četnika; u ovu diviziju stupilo je iz gomjilanovačke opštine 246 omladinaca i 136 od njih poginulo do kraja rata.

Građani govore, zahtevaju, a to - nema ko da čuje...

IZAŠLA IZ ŠTAMPE KNJIGA - ZBORNİK "RATOVI U JUGOSLAVIJI 1991-1999"

MIJAT ŠUKOVIĆ

Zločini proglašeni za patriotizam

Ključni elemenat sadržine i usmjerenosti ratničke svijesti kao sadržinskog obilježja označenih ratova je: odbacivanje i nemilosrdno razaranje koncepta građanske kulture, građanskog kulturnog identiteta, građanske solidarnosti, ljudskog saosjećanja prema drugim nacionalnostima. Odbacivanje i razaranje primarnih civilizacijskih ljudskih vrijednosti. Primarnog dobra života, individualnog i kolektivnog. Legitimacije civilizovanosti. Građanske kulture kao načina života ljudskih bića i odnosa među njima, suma vrijednosti, institucija, vjerovanja, socijalnih struktura.

Drugu stranu sadržine tog elementa čini agresivno nametanje interesno-politički iskonstruisanog i civilizacijskim vrijednostima suprotnog koncepta izraženog u mobilizatorskoj pozivnoj paroli - različite nacionalnosti ne mogu živjeti zajedno! Parole koju se djelovanjem ostvarivale sve strane učesnice označenih ratova izuzev, u načelu, organizovane zajednice Muslimana-Bošnjaka. Djelovanjem sa bezosjećajnim i bezobzirnim ubijanjem ljudi, uništavanjem materijalnih vrijednosti, spomenika kulture, pljačkom, razbojništvima. Sa shvatanjem da ta činjenja nijesu zločina ako se čine "u interesu politike stvaranja političkih ili državnih entiteta u kojima će živjeti samo pripadnici svoje nacije". Politike "etničkog čišćenja". Politike i koncepta koji su i zločina prema civilnom stanovništvu, prema licima nemoćnim za odbranu, nametali kao patriotizam i herojstvo.

Ratnička svijest sa tom sadržinom produkovala je i novi način vršenja zločina, drugačiji i od onih ostvarenih od fašizma, nacizma, staljinizma. To se ogleda u tome što je svaka vojna i paravojna formacija, uz toleranciju vrhovnih državnih i vojnih vlasti, samovoljno odbacivala poštovanje i primjenu međunarodnih konvencija i regularnih ratnih pravila važećih za vojsku kojoj su pripadale te formacije, i samovoljno, po svojoj ratničkoj svijesti, svojim kriterijumima, svom nacional-

ističkom fanatizmu, uspostavljala svoja ad hoc pravila za svoja ponašanja i njihovom primjenom odlučivala o sudbini civilnog stanovništva na teritorijama svoga dejstva, formirala koncentracione logore i odlučivala o odnosu prema pojedinim i svim licima u logorima, o njihovoj konačnoj sudbini. I u tome što su starešine svake od tih vojnih formacija pravile svoje male imperije na teritorijama pod svojom komandom. Svaki od njih, u postupcima prema drugim nacionalnostima i njihovim pripadnicima, bio je pravi šerif, u značenju najviše, nikome podređene, nikome odgovorne vlasti, na teritoriji svoje male imperije. Pravila i ponašanja

KNJIGU "RATOVI U JUGOSLAVIJI 1991-1999" - ČLANOVI DRUŠTVA MOGU DA NABAVE UZ UOBIČAJENE POVOLJNE USLOVE U PROSTORIJAMA DRUŠTVA U BEOGRADU, SREMSKA 2 - MEĐUSPRAT, TELEFON 638-520, KAO I U PODRUŽNICAMA U NOVOM SADU, PANČEVU I SREMSKOJ MITROVICI.

iskazana djelima ostvarena u životu, čiju suštinu izražava shvatanje: čovjek je samo "naš čovjek"...

Opredjeljenje da se uništava sistem vrijednosti na kojima u civilizaciji počivaju odnosi među ljudima, kulturama, nacijama, državama-članicama jedne složene države, dakle, čini sadržinu dominirajuće ratničke svijesti označenih ratova. Sistema vrijednosti čijem je stvaranju, učvršćenju i civilizacijskom oplemenjavanju dao neizmjeran dragocjen doprinos jugoslovenski narodnooslobodilački pokret...

EJUB KUČUK

Kad se stvarnost zameni mitom

Umesto da racionalno proceni situaciju u kojoj se zemlja našla po okončanju hladnog rata i krupne promene u međunarodnim odnosima i formuliše novu politiku zemlje, istorijskom trenutku nedoraslo političko vođstvo, tačnije vođstva, zasnivaju njihovo

delanje na mitološkim istinama (mitološke istine o vlastitoj naciji, nacionalnoj državi i njenoj istorijskoj misiji).

Nacionalni lideri, uz snažnu podršku sredstava javnog informisanja i brojnih intelektualaca, "otkriše" njihovim narodima da su oni opljačkani i poniženi. Za sve nedaće kroz koje prolaze optužiše druge, njima bliske narode. Krajnje je vreme, po njima, da se oni usprave i da im se vrati dostojanstvo i moć koje zaslužuju. Jer, reč je o "nebeskom narodu" nasuprot zemaljskim, o istorijski opamećenim nasuprot "istorijski raspamećenim naroda". Novi vođi, tvori i produkti takve psihosocijalne klime, obećaše da će sve pripadnike njihovih naroda ujediniti u jednoj državi. Arbitramo im odrediše lebensraum i fiksiraše njegove granice. To učiniše na geografskom prostoru na kome su vekovima uobičajena intenzivna migratoma kretanja, na kome su se mešali ljudi i narodi. To učiniše u vreme u kome su integracioni procesi širokih razmera doveli do toga da granice među državama i narodima pripadaju, sve više, prošlosti. To učinise sa narodima istovrsnog jezika i kulturnih obeležja, narodima koji su povezani rodbinski, prijateljski, kolegijalno i na druge načine.

Nasuprot dominantnim svetskim trendovima internacionalne integracije, pod njihovim vođstvom otpočese procesi nacionalne homogenizacije kroz međunarodnu antagonizaciju. Nasuprot filozofiji ljudskih prava i sloboda, razvija se mit o nacionalnoj državi i njenoj istorijskoj misiji, u kojoj ljudi prestaju biti slobodni građani već puki delovi metafizičkog entiteta nacionalne države.

Patološki nacionalizmi pothranjuju jedni druge, slično zakonu o spojenim sudovima. Razvija se teza o nemogućnosti zajedničkog života sa drugim nacionalnim i verskim grupama koja dostiže kulminaciju u tretiranju drugih naroda na prostoru zajedničke otadžbine kao neprijateljskih. Oficijelna glasila, javni istupi političara, intelektualaca, stranačkih lidera i

U knjizi - zborniku sa okruglog stola "Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999", održanog u Beogradu od 7. do 9. novembra 2001. godine, pored pozdravne reči predsednika Društva dr Radoslava Ratkovića, uvodnog izlaganja i završne reči predsednika Organizacionog odbora skupa akademika Branka Pavićevića, diskusije i beleške o autorima, objavljena su sledeća saopštenja:

- Vidoje Žarković "SKJ u vrtlogu krize";
- Radovan Radonjić "Kraj iluzija o jugoslovenskom projektu";
- Nandor Major "O nemoći vrhovne vlasti";
- Dušan Sekić "Idejne i političke pripreme krize i glavni nosioci razbijanja SFRJ";
- Mićo Rakić "Unutrašnja kriza i spoljnopolićka strategija Jugoslavije krajem osamdesetih godina XX veka";
- Mirosljub Vasić "Uzroci krize, raspada i rata u Jugoslaviji";
- Branko Horvat "Ratovi u Jugoslaviji - zapazanja jednog suvremenika";
- Svetozar Oro "O ulozi vladarskih težnji u Yu-ratovima";

- Aleksandar Fira "Legalitet i legitimitet u procesu raspada Jugoslavije";
- Mladenko Colić "Napadi na ličnost i delo Josipa Broza Tita - sastavni deo priprema za rat";
- Tomislav Badovinac "Uzroci - posledice ratova u Jugoslaviji";
- Marko Vrhunec "Raspada Jugoslavije pred sudom istorije";
- Dragoljub Petrović "Istorijska perspektiva "velikih" nacionalnih država na Balkanu";
- Milan Basta "Kontroverze razvoja SFRJ i procesi koji su doprinijeli njenom razbijanju";
- Miloš Minić "O karakteru ratova u Jugoslaviji";
- Mijat Šuković "Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999 - konstituenti nasilničkih režima vlasti i činilac kriminalizacije politike i društva";
- Ejub Kućuk "Vojno-etički aspekti ratova u Jugoslaviji 1991-1999";
- Jovo Ninković "Međuzavisnost i uslovljenost društvene prirode i vojnih karakteristika sukoba";
- Branko Latas "Velikodržavni projekti iz drugog svetskog rata primenjeni u ratovima u Jugoslaviji 1991-1999";

- Dušan Plenča "Političke partije i rat u Jugoslaviji 1991-1999";
- Muharem Kreso "Karakter ratova na prostorima bivše Jugoslavije";
- Branko Lukovac "Međunarodni činoci u ratovima u Jugoslaviji";
- Milenko Marković "Kakvi su se ratovi vodili 1991-1999";
- Branko Mamula "Uzroci i posledice ratova u Jugoslaviji 1991-1999";
- Sonja Biserko "Od JNA do Srpske vojske";
- Đuro V. Rodić "Obaveštajni i politički aspekti oružanih sukoba na kninsko-zadarskom i livanjskom sektoru 1990-1995";
- Miloš Vasić i Filip Švarn "Zadah zločina - srpske paravojne formacije 1990-2000";
- Predrag Pejić "Vazduhoplovni aspekti i istorijske činjenice u ratovima u Jugoslaviji 1991-1999";
- Vukašin Stambolić "Rat kao obmana i obmane o ratu";
- Sead Hadžović "Sastavni dio ciljeva rata protiv BiH - genocid i etničko čišćenje";
- Stjepan Šiber "Kontinuitet priprema za stvaranje

IZAŠLA IZ ŠTAMPE KNJIGA - ZBORNİK "RATOVI U JUGOSLAVIJI 1991-1999"

drugih, vrve izrazima međunacionalne mržnje. Čak i rekama, planinama i dolinama primitivni nacionalisti podariše nacionalne atribute. Sve više se manifestuje nastojanje da se nacionalizam, kao oblik kulturne patologije nametne upravo kao ideologija sopstvenoj naciji. Na toj osnovi insistira se na podelama na "dobre" i "loše" Srbe, "dobre" i "loše" Hrvate, "dobre" i "loše" Muslimane, a "loši" su svi oni koji ne prihvataju rasističku ideologiju i njene vrednosti.

MILENKO MARKOVIĆ

Građanski rat kao mimikrija

Srpski nacionalizam, svojom idejom "velike Srbije", razigrao je nacionalizme sa sličnim ponašanjem i sličnim ambicijama i kod drugih naroda (velika Hrvatska, velika Albanija). Hrvatski nacionalizam, iz odbrane pred srpskom agresijom veoma brzo ulazi u osvajanje Herceg-Bosne, srpski teror na Kosovu proizvodi albanski nacionalizam i ideju "velike Albanije". Srpski i hrvatski nacionalizam, dogovorima Tuđmana i Miloševića, vršili su nagodbe o podeli Bosne i Hercegovine. Zato je bošnjački narod najviše i stradao u tim ratovima. Ne pravdajući ga, smatramo da je muslimanski fundamentalizam na tlu BiH, nastao kao vid odbrane od ova dva nacionalizma.

Prema tome, najveća je obmana da je rat za rešavanje srpskog pitanja imao bilo građanski bilo nacionalnooslobodilački smisao. U njemu nema ni građanskog ni nacionalnooslobodilačkog sadržaja, već on predstavlja najgrublji vid etničkog čišćenja i teritorijalnog osvajanja u poslednjoj deceniji XX veka. Rat u kome "oslobođenje" jednog naroda ima za posledicu istrebljenje drugih naroda - ne može imati oslobodilački smisao.

Privrženost srpskih zvaničnika (i s jedne i s druge strane Drine) terminu "građanskog rata", svakako nije slučajna. Tim terminom predstavljan karakter rata dobro je služio kao mimikrija da se očuva vlast i prikriju stvarni ciljevi rata (velika Srbija ili Savez srp-

skih zemalja). Budući da se i u međunarodnoj zajednici jedno vreme prihvatilo da se u tadašnjoj Jugoslaviji vodi građanski rat, to je imalo za konsekvencu da su se ti ratovi tretirali kao unutrašnja stvar te zemlje, te da tu nema agresije pa ni međunarodno-pravne osnove da se međunarodna zajednica odlučnije umeša primenom člana 7 Povelje Ujedinjenih nacija.

Sa raspadom socijalističkih federacija u Evropi, ispoljila se u međunarodno-pravnom smislu doista jedna nova situacija sa kojom se međunarodna zajednica do tada nije sretala. Naime, radilo se o okolnostima u kojima nije bilo "spoljne agresije" i "spoljnog agresora", kao kad je reč o sukobu između suverenih država. Ali, u kojima je bilo "unutrašnjih agresora", koji su se pokrivali plaštom građanskog rata. Režim u Srbiji, iako agresor, bacao je prašinu u oči međunarodnoj zajednici kako Srbija nije učesnik u tim ratovima. Zato su "unutrašnji agresori" mogli dugo da se predstavljaju pred spoljnim svetom kao strane u građanskom ratu, dok su, u stvari, vodili klasičan međudržavni osvajački rat.

Uz tezu o građanskom ratu, pridodavala su se i obeležja verskog rata. Verske ostrašćenosti bile su, nesumnjivo, na delu. Ali ne kao uzrok, već kao posledica raspaljivanja etničke netolerancije. Jednom izbačena parola "ovde se ne može živeti zajedno", naišla je na podršku klerikalaca i fundamentalista i u krilu postojećih konfesija. Atavizmi verskih antagonizama stavljeni su u šire, evropske i svetske dimenzije. Govorilo se o "zelenim" i "plavim linijama", o linijama hrišćanstva i islama, koje, navodno, presecaju bivši jugoslovenski prostor. Iz toga, sledilo je i upozorenje na opasnost ponovnog prodora islama u Evropu. Iza tih upozorenja, krila su se, u stvari, nastojanja domaćih (srpskih) nacionalista da se steknu simpatije zapadnog sveta za narod koji, eto, opet, kao u vreme kosovskog boja, stoji na braniku hrišćanske civilizacije. Drugim rečima, očekivalo se od Zapada

da ako ne blagonaklono, bar da zažmuri pred nacionalističkim osvajanjima pravoslavnih hrišćana.

RADOŠIN RAJOVIĆ

Kosovo između dva principa

Gde je izlaz, koji su putevi i kakve mogućnosti rešavanja teškog, složenog, osetljivog ali i vrlo mučnog kosovskog problema? U rešavanje problema Kosova, njegovog statusa i uređenja međuetničkih odnosa, moralo bi se poći od samog korena, od stvarnih uzroka sukoba i separatističkih težnji Albanaca sa Kosova.

Prava suština problema je i u tome da su se u Kosovsko-metohijskoj pokrajini sučellila dva principa u rešavanju njenog statusa: princip istorijskog prava na teritoriju ove pokrajine koji zastupa srpska strana, polazeći od toga da je "Kosovo kolevka srpske državnosti i duhovnosti", i principa etničkog prava koji zastupa albanska strana polazeći od toga da danas Albanci čine apsolutnu i nadmoćnu etničku većinu na Kosovu te da onda ta teritorija pripada onom narodu koji na njoj živi.

Po mom mišljenju, bez obzira što se ne može potpuno zanemariti ni istorijsko pravo, princip etničkog prava ima prednost jer on odražava stvarno stanje, sadašnjost i budućnost, dok se istorijsko pravo oslanja na prošlost, na ono što je nekad bilo i što je postepeno postalo mit jednog naroda, a često i njegova fatalna zabluda. To se mora imati u vidu kod razgovora o statusu Kosova. Princip etničkog prava podrazumeva i pravo naroda (etničke zajednice) na samoopredeljenje, kao što, isto tako, podrazumeva da sve etničke zajednice na jednom prostoru moraju imati ravnopravan status. Što se Kosova tiče, moralo bi se - posle skoro 90 godina otpora, međuetničkih tvrđenja, naizmeničnih raseljavanja i naseljavanja i tragičnih sukoba - konačno shvatiti da se nijedan narod ne može, bar ne za duže vreme, držati da živi u državi u kojoj ne želi da živi i koju smatra tuđinskom. Što pre

velike Srbije";

- Sefer Međedović "Uloga i položaj manjinskih naroda u procesu raspada SFRJ";
- Rade Vukosav "Bosna i Hercegovina na udaru dva agresora";
- Izudin Čaušević "Neke napomene o uočljivim karakteristikama politike i rata u BiH 1991-1995";
- Smail Čekić "Agresija na BiH i genocid nad Bošnjacima u ratu 1991-1995";
- Jovan Divjak "Karakteristike rata i agresije protiv BiH";
- Fadil Ademović "U frontu sa borcima Bosne i Hercegovine";
- Džemil Šarac "O nekim pitanjima borbe za BiH";
- Novak Killbarda "Ratničko-političke konotacije kosovskog mita u prošlosti i danas";
- Avdul Kurpejović "Ugrožavanje i kršenje ljudskih, kulturnih i nacionalnih prava i sloboda";
- Savo Čečur "Odbrana avnojevske Bosne i Hercegovine";
- Muharem Omerdić "Uništavanje i devastacija objekata islamske zajednice u agresiji na BiH 1991-1995";

- Bahrudin Bijedić "Oblici i metodi specijalnog rata u agresiji SRJ (Srbija i Crna Gora) na BiH";
- Novak Anđelić "Rat protiv čovjeka i naroda i naroda protiv sebe samih";
- Bećir Macić "Određenje karaktera rata u BiH 1991-1995. u nekim međunarodnim dokumentima";
- Aziz Hadžihasanović "Tri dubiozne teze o uzrocima i posledicama bosansko-hercegovačkog požara";
- Radošin Rajović "Sukobi na Kosovu i Metohiji - uzroci, tok i razvoj";
- Dušan Janjić "Kosovska kriza i rat";
- Erver Redžić "ZAVNOBiH i sadašnjost";
- Mirko Pejanović "Dejtonski mirovni sporazum - istorijsko rešenje ili stranputica za državu BiH";
- Blagoje Grahovac "Procjena o mogućem razvoju događaja u regionu, politički i odbrambeno-bezbednosni aspekt";
- Stipe Šušar "Ratovi na prostoru bivše Jugoslavije - uvod u globalizaciju ratova";
- Šefket Kroić "Recepcija ratovanja u Jugoslaviji bez distance i sa distancom";
- Ljubisav Marković "Srbija i Crna Gora u susretu sudbina";

- Svetko Grbić "Osvrt na posledice ratova u Jugoslaviji 1991-1999";
- Augustin Papić "Uticaj ratova u Jugoslaviji 1991-1999. na propadanje SRJ";
- Pero Damjanović "Istorijske teze o tome kakvu su nam domovinu razorili";
- Svetozar Livada "Etničko čišćenje kao zločin stoljeća";
- Radoslav Ratković "Smisao pitanja odgovornosti";
- Milivoj Despot "Ratovi na tlu nekadašnje Jugoslavije i komandna odgovornost za zločine u izvršene u njima";
- Dušan Bilandžić "O budućnosti jugoslovenskih naroda";
- Vera Mujbegović "Zapažanja o nasilju nad istorijskom istinom";
- Ostoja Kisić "Kraj veka - dekadencija i odgovornost inteligencije";
- Radoslav Đerić "Ratovi na tlu Jugoslavije u knjizi Florens Artman "Milošević - dijagonala lauffera";
- Aleksandra Brađan-Petrović "Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999 - interpretacija u udžbenicima za osnovne i srednje škole u Srbiji".

IZAŠLA IZ ŠTAMPE KNJIGA - ZBORNİK "RATOVI U JUGOSLAVIJI 1991-1999"

ovo budu shvatili oni koji su odgovorni za državnu politiku Srbije - to bolje!

STIPE ŠUVAR

Da li sada uživamo?

Svi su se narodi u bivšoj Jugoslaviji osjećali ugnjeteni i od drugih ugroženi. Za neke je ona bila "vještačka tvorevina" (takvom ju je na jednom skupu u Rimu 1993. godine označio i Kiro Gligorov), zabluda, tamnica, a sada neki uživaju u svojim nacionalnim državama, dok drugi još uvijek snuju da se u njima ipak nađu; ispunjeni mržnjom i podozriivošću prema drugima, žele da se konačno i za svagda razgraniče, mada granice nitko s nikim još nije konačno utanačio.

Sve se države - sljednice bivše Jugoslavije nude Evropi i za njom silno čeznu, kao da u Evropi nisu odvajkada; dvije upomo dokazuju da nisu na Balkanu i da s Balkanom njihova duhovnost i kultura nemaju nikakve veze (ne i trgovina!), a tri s Balkana ne mogu nikako pobjeći i kada bi htjele. Kako sada stvari stoje, jedna od njih, Slovenija, u Evropsku bi uniju mogla biti primljena najranije 2006. godine, a ostale, uključujući i Makedoniju i Hrvatsku, koje su sa EU potpisale sporazum o pridruživanju, tko zna kada i, vjerojatno zajedno, a kada se i ako se posve urazume po evropskim mjerilima.

A što su u proteklih deset (i više) godina narodi i države na prostoru bivše Jugoslavije izgubili?

Većina je izgubila dosta ljudi i dosta teritorija. Slovenaca gotovo da i nema u drugim zemljama koje su bile u sastavu bivše Jugoslavije. Hrvata gotovo više i nema na 80 posto teritorija BiH. Broj Srba u Hrvatskoj spao je na jednu trećinu, u Bosni i Hercegovinu na polovicu, na Kosovu na petinu. Albancima ne cvjetaju ruže u dijasporama koje su imali po cijeloj bivšoj Jugoslaviji.

U ratovima i etničkim čišćenjima 1991-2001. godine ukupno je neposredno stradalo četiri do pet milijuna ljudi. Radi se o poginulima, ubijenima i ranjenima, prognanicima i izbjeglicama, raseljenima, onima kojima su popapljene kuće i uništena imanja.

Društveni proizvod je negdje pao i na razinu iz oko 1960. godine, a posvuda je, osim u Sloveniji, još ispod razine iz 1989. godine. Uveliko je provedena deindustrijalizacija. Nazadovali su obrazovanje, zdravstvo, kultura i znanost. Došlo je do unazađivanja svih sadržaja ranije već dostignutog civilizacijskog života, uz povratak na rođačku povezanost, koja se "modernizira" u pravcu klanovsko-mafijaškog organiziranja. Broj nezaposlenih povećao se sa oko 700.000 na više od tri milijuna. Broj penzionera više se nego udvostručio. Oko šest od oko dvadeset četiri milijuna ljudi gladuje ili je polugladno.

Nastali su veliki lomovi u vrednosnim orijentacijama; u prvi plan su izašle etnička i vjerska pripadnost, no posrijedi je bila i još je "populistička mobilizacija" u korist etnosa i vjere, a na što su zaigrale staro-nove političke i kulturne elite.

Kakva je pak bliža budućnost ljudi i naroda na prostoru bivše Jugoslavije? Usudio bih se reći: ona će biti u znaku nesposobnosti i nemogućnosti odlučivanja o sebi, svojim interesima i poslovima, u znaku relativne

dugotrajnosti protektorata moćnika izvana, a u banana-republikama. Sve će se drastičnije osjećati posljedice "divljeg kapitalizma".

Ako prostor bivše Jugoslavije ponovo ne integrira Evropa, ne u smislu bilo kakve nove državne zajednice, javljat će se novi sukobi, čak i oružani. No, ostaje otvoreno pitanje, da li će se integrirati i Evropa, pa u tom smislu uzeti pod svoje i cijeli ovaj prostor, ili će i ona kao kontinent u neku ruku ostati politička kolonija jedne supersile, koja svijet zasad uređuje po svojoj volji i u skladu sa svojim interesima.

SMAIL ČEKIĆ

BiH - između čekića i nakovnja

Na sjednici SIV-a, od 19. septembra 1991. otkriven je tajni dokument koji pokazuje neposredno učešće Slobodana Miloševića u organizovanju agresije na Bosnu i Hercegovinu, kada je predsjednik Ante Marković otkrio da postoji plan RAM, po kome je trebalo "uramiti" granice nove Jugoslavije, gdje bi svi Srbi živjeli u jednoj državi. Na sjednici je pročitan snimak razgovora između Slobodana Miloševića i Radovana Karadžića...

Neposredno uoči agresije na Bosnu i Hercegovinu, na njenju teritoriji je, u okviru dvije vojne oblasti (Druge i Četvte), od ukupno sedamnaest korpusa JNA djelimično ili u cjelini stacionirano jedanaest, kao i određene snage vazduhoplovstva i Vojno-pomorske oblasti. Savezni sekretarijat za narodnu odbranu organizirao je, podržavao i odobravao izuzimanje naoružanja i opreme od JNA i TO Bosne i Hercegovine za naoružavanje i opremu srpskih oružanih formacija. Oficiri JNA su naoružavali Srbe na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine, dijeleći im oružje, municiju i druga materijalno - tehnička sredstva u mnogim kasamama JNA. Pojedini rukovodioci SDS na svim nivoima, u cilju izvođenja agresije na Bosnu i Hercegovinu, raznim su kanalima dobijali oružje direktno od Republike Srbije. Vođe i brojni članovi SDS održavali su stalne kontakte sa Saveznim sekretarijatom za narodnu odbranu, rukovodstvom Srbije, vlastima i drugim strukturama u Srbiji. Nelegalni kontakti, mimo redovnih organa Bosne i Hercegovine, bili su redovna pojava. U njima je bila jasno izražena subordinacija organa susjedne republike...

...Mobilizacija Srba na tezi o ugroženosti srpske nacije i opjačkanosti Srbije u Jugoslaviji odlično je poslužila hrvatskom nacionalizmu da se legitimira kao branilac hrvatskog nacionalnog interesa. Hrvatski nacionalizam je, slično srpskom, aktuelizirao projekat velike Hrvatske i planove o podjeli Bosne. Rukovodstvo Hrvatske, na čelu sa Tuđmanom, prihvatilo je partnerstvo s Miloševićem o podjeli Bosne i nestanku Bošnjaka na osnovama Sporazuma Cvetković-Mlaček iz 1939. Na toj filozofiji temeljen je tajni sporazum (marta 1991. u Karađorđevu), kada su održani dogovori vladajućih krugova u Srbiji i Hrvatskoj (pakt Milošević-Tuđman) o podjeli Bosne, što je dovelo i do agresije R Hrvatske na Bosnu i Hercegovinu.

Raspoloživa dokumenta pokazuju stvarne političke ciljeve predsjednika Republike Hrvatske, dr Franje Tuđmana i HDZ - formiranje hrvatske države u Bosni i Hercegovini i njeno priključenje Republici

Hrvatskoj, "bez obzira na sredstva i bez obzira na cijenu". Cilj je bio "doseći veću Hrvatsku, Hrvatsku u 'maksimalno mogućim granicama', a taj je cilj toliko važan da daje blagoslov svim raspoloživim sredstvima, bez obzira na strašne posljedice do kojih može doći". Ta politička odluka je "unaprijed i svjesno uključivala težnju za podjelom Bosne i Hercegovine, bez obzira na sredstva, bez obzira na cijenu, bez obzira na žrtve, što uključuje i nasilno stvaranje etnički homogenih područja", uz brojne zločine, među kojima i genocid. Franjo Tuđman i HDZ su "na nastojanja za stvaranjem velike Srbije odgovorili nastojanjem za stvaranjem velike Hrvatske".

BRANKO LUKOVAC

Naši solili, stranci dosoljavali

Ratove na tlu ranije Jugoslavije - SFRJ, u devedesetim godinama, nijesu prouzrokovali faktori izvan tadašnje Jugoslavije. Oni koji su označeni kao njemačko-vatikansko-američka antisrpska koalicija. Oni su nastali kao posljedica prevlasti i moći snaga koje su odlučile da, pomoću agresivnog nacionalnog šovinizma, nametnu svoju ambiciju i cilj da budu dominantna sila u regionu. Ocijenili su da su prelomni događaji u međunarodnim odnosima, posebno u Evropi krajem osamdesetih godina pogodan trenutak i okvir da se, i na ovom našem prostoru, preurede odnosi, te da krizu i preokupiranost glavnih faktora, posebno u Evropi, iznenadnim globalnim poremećajima, treba iskoristiti da bi se, po svaku cijenu, uključujući i silu, nametnula dominacija Srbije kao regionalne sile...

Zašto međunarodna zajednica, zašto Evropa i SAD, zašto Savjet bezbjednosti UN nijesu blagovremeno i efikasno reagovali da spriječe namjeru i upotrebu sile, a zatim da je zaustave onda kada je bilo očigledno da ne preza od najstravičnijih zločinja? Zašto su, makar i nevoljno, prihvatili cijenu takve politike: "humana" preseljenja, odnosno etnička čišćenja; ili da im onaj ko je bio na vrhu piramide zla, bude glavni partner i garant sporazuma; da ne bude optužen za zločine kada ih je činio, već tek onda kada više nije bio pogodan kao partner i garant mira (otkazivanje poslušnosti na pregovorima u Rambujeu).

I dalje, iz današnje perspektive, važna su pitanja da li su stavovi, metodi i sredstva koji su bili primijenjeni, bili primjereni situaciji, da li su proizveli očekivane rezultate i kakve su pouke i poruke koje bi se iz toga mogle izvući. Konkretnije, imaju se u vidu politike priznavanja, uspostavljene sankcije koje su, linearno, pogađale sve u onome što je, kasnije, nosilo naziv SRJ; međunarodna izolacija; a kasnije i kampanja bombardovanja, kao rezultat politike i posebno masovnog egzodusa stanovništva sa Kosova...

Nema nikakve sumnje da ono što nazivamo međunarodnom zajednicom, vodeći međunarodni faktori, nijesu, tokom krize i ratova na prostorima ranije Jugoslavije, činili ono što je bilo potrebno da bi se kriza riješila, da bi se izbjegli i zaustavili ratovi, te da bi se uspostavio pravedan i trajan mir, obezbjedila stabilnost na tom prostoru. Dio odgovora na pitanje zašto to nijesu činili, leži, s jedne strane, u procesima

IZAŠLA IZ ŠTAMPE KNJIGA - ZBORNİK "RATOVI U JUGOSLAVIJI 1991-1999"

i problemima sa kojima su se tada suočavali međunarodni odnosi i Evropa, a dio u nezavisnosti međunarodnih odnosa, u logici politike koja ih vodi, zasnovane na interesima, a ne na načelima pravde i prava naroda i zemalja.

NOVAK ANĐELIĆ

Pravo je žrtava da se sazna istina

Niko još ne zna broj ubijenih građana Bosne i Hercegovine. Operiše se sa podacima do oko 350.000, najčešće oko 200.000 ubijenih. Izuzetno je značajno da se izvrši popis svih žrtava ratovanja i ko ih je ubijao u Bosni i Hercegovini i na drugim prostorima prethodne Jugoslavije, kako bi se sprečilo manipulisanje sa njihovim brojem i uzrocima stradanja. Zar tome nije dovoljan primer da se još i sada manipuliše sa žrtvama drugog svjetskog rata! Mnogima nije interes da se utvrdjuje istina.

U sarajevskom "Oslobođenju" u januaru 1998. godine objavljen je spisak sa ličnim podacima i uzrocima pogibije za 7.624 ubijenih građana u opkoljenom Sarajevu od, do tada, evidentiranih 12.958 smrtno stradalih. Svi ti građani Sarajeva nisu ginuli u međusobnim borbama, već su žrtve agresije na grad i na život čovjeka. Procjenjuje se da ukupan broj ubijenih u svih deset opština predratnog Sarajeva dostiže oko 20.000 ili više, računajući poginule civile i borce na svim stranama koji su porijeklom iz Sarajeva.

Ubijeno je i osakaćeno u Bosni i Hercegovini više desetina hiljada djece, a desetine hiljada ostalo je bez jednoga ili oba roditelja; ostali su prestravljeni u tom svjesnom ludilu negostoljubivog svijeta u koji su došli bez svoje volje.

Ratovima i nacionalnim homogenizacijama se ne osiguravaju ni mir, ni prava čovjeka i naroda, ni demokratski odnosi, ni sloboda i napredak. To potvrđuje primjer savremene Evrope koja sporazumno i razumno rješava odnose ljudi i naroda, što ratovima nije bilo moguće da se postigne. Da li će Evropa znati takve odnose da očuva?

Napominjem da niko neće da utvrdi broj usmrćenih glađu, hladnoćom, nedostatkom ljekarske pomoći i od drugih i dugotrajnih posljedica ratnih dejstava, od kojih građani i dalje umiru prije prirodne smrti. Stotine samoubojstava izazvanih ratnim stradanjima, među kojima su i imena poznatih humanista, antifašista i boraca NOAR-a koji su preživjeli sve užase drugog svjetskog rata i golgote Neretve i Sutjeske, te pripadnika mlađih generacija - izraz su i krajnji čin protesta protiv nacifašizma i ratovanja koji živate čine besmislenim; tragična su svjedočanstva težine stradanja koja su nerazumljiva i za mnoge nepodnošljiva.

RADOSLAV RATKOVIĆ

Zašto je sve neophodna odgovornost

U aktuelnom razmatranjima u našoj javnosti, utvrđivanje odgovornosti uglavnom se vezuje za zločine počinjene u ratu i u vezi sa ratom, definisane odredbama međunarodnog krivičnog prava kao

povrede zakona i običaja rata i zločini protiv čovečnosti. Lome se koplja oko toga da li osumnjičeni za ratne zločine treba da odgovaraju pred Međunarodnim tribunalom u Hagu, ili pred "našim" sudovima.

Scena je krajnje neobična: po zastupnicima teze "domaće pravde" izgleda kao da je nastalo otimanje, čak i takmičenje, oko toga ko će da sudi zločincima, kao da se "domaći" istražni organi grabe da sprovedu krivični postupak, ali im međunarodni sud to svojim zahvatima oduzima. Stvarnost je, međutim, drastično drugačija od stanja koje bi se moglo pretpostaviti po rasprostranjenosti glasova odbrane domaće pravde od prodora tuđe, belosvetske, "mondijalističke" jurisdikcije. Mora da iznenadi drskost zastupnika domaćeg legalizma, koji računaju da u javnosti, našoj i stranoj, ima posla sa budalama koji ne vide da su se godinama vršili ratni zločini i zločini protiv čovečnosti u tolikom broju da se o njim tako reći saplćemo, a da niko nije za to optužen i osuđen.

Ali, stvar nije samo u tome. I kada bi se opstrukcija domaćih legalista nekako prevazišla, kada bi Tribunalu u Hagu bili isporučeni svi osumnjičeni za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti, pa čak i kada bi se dogodilo nešto što se za sada graniči sa prostorom neobuzdane mašte, tj. kada bi domaća tužilaštva počela da podižu optužnice a sudovi da osuđuju za te zločine - ni tada to ne bi bilo dovoljno da se pitanje odgovornosti postavi u koliko-toliko zadovoljavajućoj srazmeri sa onim što se dogodilo u ovoj zemlji. Razume se da su ratni zločini i zločini protiv čovečnosti, ne samo zbog svoje masovnosti i koncentrisanosti, već i zbog stravične bestijalnosti, privukli posebnu pažnju i izazvali snažne zahteve da se počinioci ovih zločina izvedu

IZDANJA DRUŠTVA

Po povlašćenim cenama, članovi mogu da kupe izdanja Društva:

Dr Dragoljub Petrović "Jugoslavija u antifašističkom ratu 1941-1945" (150 dinara)

Džasper Ridli "TITO - biografija" (150)

Dr Marko Vrhunec "Šest godina sa Titom" (150)

Ibrahim Latifić "Jugoslavija 1945-1990" (100)

Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999 - zbornik saopštenja i diskusije sa istoimenog okruglog stola

Redovne cene znatno su veće.

U Društvu, povoljnije nego u slobodnoj prodaji, članovi Društva mogu da nabave i knjigu Marka Vrhunca "Svet na raskršću" (izdanje DAN GRAFA)

pred lice pravde. Ali, ti zločini su samo deo katastrofalnog zbivanja koje se dvanaest godina valjalo ovom zemljom. Pri tome je razaranja društva bilo svestrano po obuhvatu i duboko po prodiranju u sve segmente društvene građe...

... Sprovođenje postupka odgovornosti nameće se kao zahtev elementarnog morala i pravедnosti: počinioci moraju položiti račune o svome delovanju i pretrpeti kaznu za zla koje su naneli društvu. To će imati pozitivne efekte na stanje u društvenoj svesti gde je - kao propratna pojava opšteg društvenog raspadanja - došlo do ozbiljnih poremećaja shvatanja o moralnim i pravnim vrednostima.

Ali, postavljanje pitanja odgovornosti nije samo

ispunjavanje moralnog duga i obaveza prema međunarodnoj zajednici. To je i praktična politička potreba. Utvrđivanje odgovornosti za politiku koja je dovela do ruiranja društva - uslov je da se ta politika eliminiše, da se prevaziđu njene posledice, da se blokiraju društveno-ekonomski oslonci njenog reprodukcija. A to je istovremeno i pretpostavka stvaranja prostora za preokret društveno-političkih tokova i demokratsku rekonstrukciju društva.

DUŠAN JANJIĆ

Usamljeni u borbi protiv ekstremnog nacionalizma

U ratu 1941-1945, strane u sukobu su strane okupacione sile s kojima saraduju domaći totalitarni, fašistički i ekstremno nacionalistički pokreti, s jedne, i autentični, domaći pokret otpora i pobuna protiv totalitarnih, fašističkih vlasti, s druge strane. Snage otpora su, pri tome, vrlo uspešne i nalaze se na strani pobednika.

Ove snage su bile uspešne zato što su se okupatorima i ekstremnonacionalističkim vlastima suprotstavile vođene novom idejom - idejom međuetničke saradnje ljudi.

U ratovima 1991-1999, nema stranog okupatora, ali ni dovoljno snažnog antinacionalističkog otpora, pokreta koji bi se suprotstavio ekstremnom nacionalizmu. Može se reći da je, u ovom periodu, opšte prihvatanje ekstremnog nacionalizma glavni uzrok ratnih sukobljavanja. Istovremeno, ideju međuetničke saradnje propagiraju i podržavaju stranci. Zato se može reći da ratovi koji su se, u periodu 1991-1999, dogodili na teritoriji bivše Jugoslavije predstavljaju istorijski, moralni i politički

pad domaćih aktera, pre svega vodećih političkih i intelektualnih krugova, a i šire javnosti. Činjenica je da, dan-danas, na domaćoj političkoj sceni, a ni među intelektualnom elitom, nema nijedne nove ideje, a ni spremnosti da se šire podrže vodeće ideje savremene Evrope: integracija i multikulturalizam. Otuda je međunarodna zajednica u nezavidnoj situaciji jer pokušava da uvede elementarni red, a istovremeno mora sama da stvara unutrašnju podršku za neke od bazičnih vrednosti savremenog društva. Iz svega ovoga proističe da su ratni sukobi, razaranja i ubijanja, iz perioda 1991-1999, deo opšte odgovornosti. To je pokazatelj ozbiljnog istorijskog pada naroda i elita na prostoru bivše Jugoslavije, a naročito u Srbiji i srpskoj naciji.

Naravno, ne znači da pojedinci, koji su podsticali, organizovali i izvršavali ratne zločine treba da se skrivaju iza opšte odgovornosti. Ne znači i da nije bilo ikakvog otpora. Jedan od primera tog otpora jeste i rad Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji. Izuzetno je važno da je u jednoj sredini koja inače nema osećaj poštovanja za tradiciju postojala ovakva grupa ljudi koja se suprotstavljala nastavljanju zlih stvari iz naše prošlosti. Delovanje Društva na podsećanju na mogućnost domaćeg otpora, na mogućnost alternative bilo je važno. Zbog toga je delovanje Društva bilo sastavni deo slaboga, ali kontinuiranog otpora Miloševićevom režimu i ekstremnonacionalističkim projektima.

FILM O TITU NA FRANCUSKOJ TELEVIZIJI I dalje aktualna svetska ličnost

Dve nedelje u Beogradu boravio je Denio Žan Šarl (Deniau Jean Charles). Razlog - snimanje sedamdesetominutnog filma o Titu koji će biti prikazan na Prvom kanalu Francuske televizije.

U nastojanju da čuje i snimi reč Titovih neposrednih saradnika i ljudi koji autentično mogu da svedoče o Titu, francuski reditelj je razgovarao sa više članova Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi (Radoslav Platković, Svetozar Oro, Dimitrije Bajalica, Šime Kronja, Blažo Mandić, Mladenko Colić, Pero Damjanović), a potom nastavio snimanje u Zagrebu i na Brionima. Urednik "Glasa istine" postavio mu je nekoliko pitanja o širem projektu, konceptu i realizaciji filma.

- Reč je o seriji od tri dokumentarca - rekao je Žan Šarl. U okviru svoje istorijske serije, Francuska televizija će ih emitovati na svom prvom kanalu.

Prva dva filma - o Lenjinu i Gorbačovu ovaj filmski autor je već snimio. Sa Titom "zatvara krug". O tome zašto se opredelio za ove tri ličnosti kaže:

"Lenjin je utemeljio veliku ideologiju XX stoleća. Gorbačov je, mimo svoje volje, doveo do kraja SSSR, okosnicu jednog od dva međusobno suprotstavljena svetska bloka... Odabrao sam Tita jer je bio poslednja velika ličnost XX veka čije je nasledstvo nasilno rastrgnuto..."

Dok Lenjina i Gorbačova pominje ovlaš, Žan Šarl opširnije govori o Titu i ne bi bilo neobjektivno reći da to čini sa simpatijama prema lideru jugoslovenskih naroda:

"Tito je bio ličnost internacionalne dimenzije iako je upravljao malom državom. Svetu se nametnuo ne veličinom svoje države već veličinom svoje ličnosti... Tito je za mene i dalje aktuelan jer je znao svojim metodom da održi mozaik zemalja koje pre njega nikad nisu mogle istinski da se ujedine..."

Objašnjavajući da Tito dobro ilustruje problem novog veka - kako omogućiti da manjine žive zajedno, mladi Francuz naglašava da je za njegove sunarodnike Tito posebno interesantan jer je umeo da se drži na distanci prema oba međusobno suprotstavljena bloka: "Pošto Francuzi, počev od De Gola, nastoje da realizuju sličnu spoljnopolitičku koncepciju, takva vizija vođenja nezavisne diplomatije imponuje Francuzima..."

S obzirom na sve što je rekao, reditelju je postavljeno pitanje da li je, dakle, u snimanje ušao sa izgrađenim stavom o ličnosti koju filmom treba da predstavi francuskoj televizijskoj publici. On to kategorički odbija. Ono što je rekao o Titu su poznate činjenice, polazne informacije koje se ne mogu dovesti u pitanje:

"Radim u žanru istorijskog dokumentarca. Čitam mnogo knjiga različitih opredeljenja pa na licu mesta pravim anketu kao novinar. Dolazim ovde da uradim ovaj film bez opredeljenja i ne dozvoljavam spoljne uticaje, političke i bilo koje druge. Trudim se da ličnost, koliko je to maksimalno moguće, sagledam u istorijskoj perspektivi i u toj je perspektivi Tito, voleli ga ili ne, obezbedio sebi ugledno mesto u svetskoj istoriji."

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE

BOSNA I HERCEGOVINA

Osniva se Društvo "Sutjeska"

U Sarajevu je pokrenuta inicijativa da se formira Društvo "Sutjeska" kao humanistička, multinacionalna, antiratna nevladina organizacija. Društvo bi čuvalo istinu o bitci na Sutjesci i nastojalo da se značaj Sutjeske za konačan ishod narodnooslobodilačke borbe naroda Bosne i Hercegovine i ostalih jugoslovenskih naroda predoči mladim generacijama.

Društvo bi bilo otvoreno za sve antifašiste, sedište bi mu bilo u Sarajevu, a ogranak u Foči, to jest na Tjentištu. Kada bude formirano, zalagaće se za obnovu i čuvanje spomeničkog kompleksa na Sutjesci i oko nje - spomenika i kosturnice na Tjentištu, spomenika i grobova Save Kovačevića, Nurije Pozderca, Ivana Gorana Kovačiča, dr Sime Miloševića, muzeja i drugih spomen-objekata, te prirodnih vrednosti Nacionalnog parka Sutjeska sa prašumom Perućicom.

U okviru priprema za osnivanje ovog društva ukazuje se i na ostale oblasti njegovog angažovanja a to su, pored ostalog:

- čuvanje i korišćenje istorijskih dokumenata, sistematizovanje i podsticanje književnog i umetničkog stvaralaštva kome su Sutjeska, narodnooslobodilačka borba i antifašizam - motiv i inspiracija, kao i nastojanje da se sa istorijskom građom i ovim stvaralaštvom upozna što više ljudi, poebno mladih;

- organizovanje poseta, susreta i drugih manifestacija na Tjentištu u saradnji sa izviđačima, goranima, planinarima i drugim zainteresovanim organizacijama i institucijama;

- organizovanje jubilarnih (na deset godina) proslava legendarne bitke na Sutjesci.

Antifašisti - časno pleme

"Naši antifašisti su jedino pleme koje nema čega da se stidi. Osim jednog: što do korijena nisu uništili tu kugu zvanu fašizam. Moraće to za njih učiniti neke nove generacije" - rekao je poznati pesnik Izet Sarajlić koji je preminuo neposredno pred štampanje ovog broja "Glasa istine".

U tekstu koji je "Glas antifašista", list SUBNOAR-a BiH, objavio kao uvodnik, Sarajlić je, između ostalog, napisao:

- Kad vidim Džemila Šarca, Bracu Kosovca, Iliju Materića, Daneta Olbinu, Raifa Dizdarevića, Čedu Kapora, Džemu Muminagića, Niku Mihaljevića, Vasu Radića, Mahmuta Mašića, ja znam da moj svijet i dalje živi.

Milanko Renovica je mogao biti predsjednik Saveza komunista Jugoslavije. I bio je, ali nije bio antifašista 1992; on je pokupio svoje stvari i otišao na Romaniju da savjetuje nasljednike Draže Mihailovića. Antifašisti su ostali u gradu. Čak nisu dozvolili ni nacionalistima da se previše osjećaju sigurnim. Na drugoj strani, mnogi srpski bivši antifašisti nisu vjerovatno ni primijetili da su petokraku zamijenili za kokardu sa mrtvačkom glavom.

- Minuli rat po meni zapravo je i bio pokušaj

korekture onog našeg, velikog, koji je u minulih pedeset godina, uza sva zastranjanja, donio toliko dobra ljudima ove zemlje. Nacionalisti su nastojali svim silama da izjednače partizane s ustašama i četnicima. Tako su preko noći ulice naših gradova osvanule s imenima raznih Draža Mihailovića i Alojzija Stepinaca. Ja sam u svom Sarajevu izgubio Ulicu Ognjena Price, najdražu ulicu moje mladosti. Nije je istina dobio nikakav ni mladi ni stari Musliman, ali je bilo važno oduzeti je jednom od najblistavijih umova revolucije koga su usto strijeljale ustaše. Zato je u Sarajevu, rodnom gradu Ognjena Price, ulicu dobila Aziza Šaćirbegović, čija je jedina "zasluga" što je rodila budućeg bosanskog nacionalističkog ministra inostranih poslova, koga danas gone zbog pljačke te iste Bosne.

- Od Šarovića i Kalinića, koji su izašli iz šinjela Radovana Karadžića, ne mogu, naravno, tražiti da ukinu ulice četničkim vojvodama, ali od naših novih vlasti mogu zahtijevati barem to da vrate ulicu antifašiste Ognjena Price...

Džemil Šarac o NOB-u i BiH

Džemil Šarac, govoreći na sesiji Kruga 99 u Sarajevu, rekao je, između ostalog:

- Naš višenacionalni NOP, s Titom na čelu, bio je jedina snaga i nada za milione ugroženih. Bili smo najjače i najaktivnije žarište slobodarske i antifašističke borbe u okupiranoj Evropi u drugom svjetskom ratu. Naša narodna vojska vezivala je i do 35 okupatorskih divizija i 250-300 hiljada kvislinga. Za oružane snage Musolinijeve Italije naše ratište bilo je glavno ratište. Da nije bilo naših snaga, Hitlerova vrhovna komanda mogla je značajan dio tih formacija, njihovu glavninu, upotrijebiti na istočnom i zapadnom frontu protiv oružanih snaga antifašističkih saveznika.

- Branili smo sve žrtve genocida i fašističkog terora, kažnjavali i potukli nosioce genocida i fašističkog terora - snage okupatora i kvislinga. Oslobođili smo našu zemlju, izuzev sjeveroistočnog dijela, sopstvenim snagama i osigurali uslove da se izgrađuje kao federativna zajednica ravnopravnih naroda i republika uz razvijenu autonomiju pokrajina.

- Narodi BiH žive zajedno, izmiješani... Stotine hiljada ljudi raznih nacionalnosti vezani su bliskim rođaćkim vezama. Ta izmiješanost je tradicionalna, ali su tradicionalni i primitivni, surovi otpori tim procesima. Takav model odnosa preživio je sve okupacije i ugrožavanja iz centara moći susjednih i drugih država kao i nacionalističkih i klerikalnih krugova na tlu BiH. Ti antidemokratski i antibosanski faktori teže da se naši narodi zakrve i podijele, da se bh-teritorija u cjelini ili njeni dijelovi "očišćeni od drugih" osvoje i uključe u druge države. Bošnjačkoj desnici pripadaju krugovi koji bulazne o nekakvoj bošnjačkoj državi (teokratskoj) na dijelu bh-teritorije. To je separatistička koncepcija. Takav program i aktivnosti koriste nosiocima projekata o velikoj Srbiji i velikoj Hrvatskoj, nudi im veći dio bh-teritorije i olakšava da pred svijetom opravdavaju osvajačke ambicije.

DRŽAVE ... IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE ... IZ DRUGIH

- Borba za Republiku BiH gotovo u čitavom XX vijeku i danas jeste borba protiv fašističkih, krajnje reakcionarnih sila iz našeg šireg i užeg okruženja i domaćih nacionalista i klerikalaca.

- Najviši dometi međunacionalne sloge i uopšte civilizacijskog razvoja dostignuti su u NOB-u i u godinama poslije drugog svjetskog rata... Nastupali smo, i pored zabluda i promašaja, magistralama civilizacije. BiH je dostizala svoj istorijski zenit. Imali smo solidnu poziciju ne samo u regionu nego i šire - po najprogresivnijim evropskim normama.

- Nažalost, u našoj bh-sredini, a pogotovo u našem susjedstvu, u Srbiji i Hrvatskoj, nije bilo dovoljno demokratskih, antifašističkih snaga da se odvraća i spreči agresija na našu Republiku i da se potuče agresor... I poslije ovih tragičnih godina, moguće je definitivno radikalno potiskivanje uticaja ultrakonzervativaca, moguća je pobjeda demokratskih i antifašističkih snaga i povratak Republike Bosne i Hercegovine na magistrale mira i progressa. Bilo bi u opštem interesu da i u našem neposrednom susjedstvu dođe do radikalne promjene odnosa političkih snaga u korist nosilaca demokratije, mira i ravnopravne saradnje država i naroda.

SLOVENIJA Razgovori o pomirenju

Pre više od tri godine, u slovenačkom parlamentu propao je pokušaj usvajanja deklarativnog akta o nacionalnom pomirenju. Krajem novembra 2001, predsjednik parlamenta Borut Pahor (Združena lista socijalnih demokrata - ZLSD) pozvao je predstavnike svih poslaničkih grupa na neformalno i zatvoreno savetovanje o pitanjima novije istorije i nacionalnog pomirenja.

Neposredno pred održavanje ovog skupa, šef poslaničke grupe ZLSD Miran Potrč izjavio je da spremnost za miran i strpljiv razgovor treba da pokažu svi, pa i Peterle i Janša, čiji predlog deklaracije (o komunističkom totalitarnom režimu) za ZLSD ne može da bude osnova zajedničkog saopštenja. "Zato je bolje da se sačini nova deklaracija. Parlament ne bi smeo da piše posleratnu istoriju, jer postoje različiti pogledi. S tim se moramo pomiriti. U vezi sa osudom masovnih pogubljenja, istine radi, trebalo bi reći da je te stvari učinila ondašnja vlast," izjavio je tada Potrč.

Tone Anderlič, šef poslaničke grupe Liberalne demokratije Slovenije (LDS) i France Cukjati, član poslaničke grupe Socijaldemokratske stranke Slovenije (SDS) nisu izrazili preterana očekivanja od ovog savetovanja, dok bi deklaracija, po mišljenju šefa poslaničke grupe DESUS Ivana Kebriča morala zadovoljiti i pobjednike i poražene. Dr Jože Bernik iz Nove Slovenije zastupao je stav da bi trebalo osuditi posleratna pogubljenja i tadašnji režim.

S druge strane, šef poslaničke grupe SLS + SKD (narodnjaci) Janez Podobnik misli da je građa, pripremljena pre tri godine, dobra osnova, ali da je ova grupa spremna da razgovara i o drugim gledištima, uz očekivanje da će se postići konsensus o tome da parlament usvoji odluke na

zakonodavnom planu ali i one simbolične koje je dužan da donese: "Trebalo bi što hitnije doneti zakon o vojničkim grobljima i istovremeno, kada je reč o simboličnoj ravni, videti da li postoje politička volja i saglasnost oko akta kojim bi se i najviši zakonodavni organ opredelio prema ondašnjem vremenu. Ovde nije reč o pisanju istorije, već o aktu koji ima snažnu političku i, naravno, pomirljivu sadržinu."

Predsednik SNS Zmago Jelinčič shvatio je ovo savetovanje kao skupljanje političkih poena. U njegovoj stranci ne podržavaju nijednu deklaraciju o nacionalnom pomirenju, jer je pomirenje lični čin. U SNS se protive i podizanju zajedničkog spomenika svim mrtvim Slovincima. Po Jelinčiču, treba razlikovati one koji su se borili za slovenački narod i one koji su bili protiv njega. Ali vreme je da se ide dalje. To misli i šef poslaničke grupe SMS Peter Levič koji kaže da ih ne zanima bavljenje prošlosti pošto je većina slovenačkih građana prevazišla neprijateljstvo: "Stvari ne treba podgreivati. Neke istoriju ocenjuju istoričari a ne političari."

Posle ovog neformalnog savetovanja sa šefovima poslaničkih grupa, predsednik parlamenta Borut Pahor je izjavio da je veoma zadovoljan s obzirom da je, uprkos vrlo osetljivom pitanju, raz-

Ispravka

U prošlom broju "Glas istine" slučajnom omaškom pogrešno je navedeno prezime jednog od autora knjige "Kako je u Sloveniji okončan II svetski rat". Autori ove publikacije su Ivan Dolničar, Zdravko Klanjšček i Lado Kocijan a ne Leskovar. Redakcija se izvinjava autoru i čitaocima.

govor vođen u konstruktivnoj atmosferi i da je učinjen napor da se nađe dobro rešenje. On je naglasio da se najznačajnija odluka odnosi na to da parlament krene od zakonodavnih mera a tek onda da se pozabavi aktima koja imaju simboličan smisao, kao što su postavljanje zajedničkog spomenika i deklaracija parlamenta, što zahteva i dodatno jačanje političke volje za ovakav postupak.

Kako radi Savez invalidskih društava

U toku boravka u Sloveniji, delegacija Društva za istinu o antifašističkom NOB-u na izuzetno gostoprimstvo i srdačnost naišla je i u Savezu društava vojnih invalida Slovenije i njegovom rukovodstvu sa predsednikom Ivanom Pivkom na čelu. Tom prilikom opširno je informisana kako radi ovaj Savez organizovan kao interesno udruženje.

- U Savez je od 1994. godine povezano 16 društava ratnih invalida koja povezuju ratne i mimodopske vojne invalide i članove porodica palih boraca i umrlih vojnih invalida koji uživaju prava po zakonu o ratnim invalidima.

- U Sloveniji je 1945. bilo oko 12.500 ratnih vojnih invalida. Po statističkim podacima od 1. aprila 2001, na teritoriji slovenačke države bilo je 3.248 ratnih vojnih invalida, 1.323 mimodopska vojna invalida, 1.464 civilnih invalida rata, 65 ratnih vojnih invalida iz 1991. godine, 804 člana porodica palih boraca i 2.329 članova porodica umrlih invalida koji uživaju neko od zakonskih prava. Pored toga, u

Slovenije je u tom trenutku bilo i 49.961 lice sa priznatim statusom ratnog veterana i 50.680 lica sa priznatim statusom žrtve ratnog nasilja. Reč je o ukupno 109.874 lica, što čini 5,5 odsto stanovništva Slovenije, a u tom broju je oko 92 hiljade boraca i učesnika NOB-a 1941-1945.

- U Sloveniji je status ratnog invalida uređen posebnim zakonom koji je stupio na snagu 1. januara 1996. Pojam ratni invalid je zajednički za ratne vojne invalide, mimodopske vojne invalide i civilne ratne invalide. Istim zakonom su uređena i prava za članove porodica palih boraca i umrlih ratnih invalida koje su oni izdržavali. Istovremeno su stupila na snagu još dva zakona: o veteranima rata i o žrtvama rata. Sva tri zakona predstavljaju zaokruženu celinu. U 1997. stupio je na snagu još jedan zakon kojim su obezbeđena prava žrtava rata za Sloveniju 1991. godine.

- Članovi društava koja čine Savez mogu da budu samo invalidi kojima status priznaje zakon. Ratni vojni invalidi neprijateljskih formacija nemaju taj status. Civilni invalidi rata imaju svoja udruženja s kojima Savez udruženja ratnih invalida saraduje.

- Programski zadaci Saveza i društava u njegovom sastavu su: saradnja sa državnim organima na području zakonske regulative i zaštite prava invalida, saradnja sa zdravstvenim ustanovama, pravna, socijalna, materijalna i druga pomoć invalidima, negovanje drugarskih međuljudskih odnosa, borbenih tradicija i patriotizma u skladu sa tradicijama NOB-a.

- Savez saraduje sa 25 drugih udruženja invalida u Sloveniji a svi su povezani u okviru Saveta invalidskih organizacija. Od 1997. godine član je Svetske federacije veterana (Svetske federacije bivših boraca). Suosnivač je Fonda "Franc Rozman Stane" i blisko povezan sa Savezom udruženja boraca i učesnika NOB-a Slovenije.

MAKEDONIJA

Upravnik pošte ne da Tita

"Dok sam ja upravnik, Tito će živeti u pošti. Koga nervira Titova slika, ne mora da ulazi...U kom zakonu piše da je zabranjeno isticati Titove slike..?"

Tako odgovara Kirilo Petrovski, upravnik pošte u Bitolju, svima koji prigovore što se na centralnom zidu glavne pošte u ovom makedonskom gradu i dalje nalazi slika Josipa Broza Tita.

Petrovski dodaje da i u svom stanu ima Titovu sliku i da je čuva kao ikonu. Ističe da se u Titovo vreme u SFRJ živelo neuporedivo bolje nego sada te da zato i ne dozvoljava da se ukloni slika nekadašnjeg predsednika Jugoslavije iako je Makedonija već 12 godina samostalna država.

Titove slike nalaze se, inače, i u poslovnim prostorijama mnogih makedonskih preduzeća u Skopju i drugim makedonskim gradovima.

Kiro Gligorov o neophodnosti saradnje

Nekadašnji visoki funkcioner u SFRJ, prvi predsednik samostalne makedonske države Kiro Gligorov, posle deset godina prvi put je bio u Beogradu i to ko

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE ... IZ DRUGIH DELOVA ...

učesnik konferencije "Mir - budućnost Balkana". Na pitanje beogradskih novinara da li će bivše republike SFRJ, sada nezavisne države, ponovo ostvariti neku vrstu zajednice, dao je sledeći odgovor:

- Mislim da je to neophodno ali će se dešavati postupno jer nacionalističko raspoloženje još postoji i to najviše u onim delovima gde je bio rat. Bez saradnje sa susedima nema ulaska u Evropsku uniju; to svima treba da bude jasno. Staro je ekonomsko pravilo da najpre moraju da se razvijaju ekonomski odnosi sa susedima. Kada se to ostvari, ide se dalje. U poslednje vreme, nešto se menja i kod Slovenaca iako su tvrdili da ne žele da budu Balkan. Videli su da bez tržišta bivših jugoslovenskih republika ne mogu da izdrže konkurenciju Zapada...

HRVATSKA

Zašto se optužuje časni NOP?

Na osnovu čega i kojeg propisa Vlada Republike Hrvatske naređuje hrvatskom pravosuđu da procesuiraju zločine drugog svjetskog rata? Sudstvu nije nitko i nikad branio da procesuiraju zločin. Koji motivi danas rukovode Hrvatsku vladu da usmerava te procese? Ovo pitanje, u formi otvorenog pisma, postavili su Vladi Hrvatske predsedništva Saveza udruga antifašističkih boraca Istarske i Primorsko-goranske županije povodom odluke o procesuiranju mogućih partizanskih ratnih zločina.

Borci Istre i Gorskog kotara ističu, između ostalog:

- Naš partizanski antifašistički pokret, to jest pokret otpora, u cijeloj svojoj biti bio je humanistički i nije programirao niti planirao zločine. Partizani nisu imali nikakvog razloga ubijati nevine ljude, niti su to činili, niti su vršili odmazde, spaljivali sela i opća i privatna dobra. Da smo tako radili ne bi nas podržala većina hrvatskog i drugih naroda na tlu Hrvatske.

- Kvislinška ustaška tvorevina NDH i četništvo služili su nacifašističkom okupatoru u Hrvatskoj, prihvatili su i provodili rasističke i nacističke zakone, odbacili državno pravo i imali zločin u ideologiji i programu i vršili genocid nad nedužnim stanovništvom. Štoviše, Pavelićeva NDH Rimskim ugovorima prodala je jadransku obalu, Istru, Rijeku, Hrvatsko primorje, dio Gorskog Kotara i Dalmaciju fašističkoj Italiji, što je bio zločinački čin prema stanovništvu ovih krajeva. A prodani su Međumurje i Baranja.

- Agresija i obrana dvije su suprotne kategorije. Nacifašizam i njegovi sateliti odrekli su se državnog

prava, grubo prekršili i ponizili ljudska prava. Postavlja se neminovno pitanje da li su porobljeni narodi imali pravo da se brane. Ili su trebali podnositi i pasivno posmatrati svekoliki teror i nečuvena zverstva. Ne, gospodol!

- Mi osuđujemo svaki počinjeni zločin, bez obzira tko ga je i kada počinio. Ali pokušaji izjednačavanja krivnje i agresora i njegove žrtve je nedopustivo i povijesno neodgovorno i nečovječno, koja je teza bivše HDZ-ove vlasti podijelila hrvatske građane i zaoštrila odnose.

- Mi respektujemo sve one koji su poginuli uzrokom agresivnog nacifašističkog rata bez obzira na kojoj su strani učestvovali, ali ne možemo prihvatiti da se ponište i zaborave različiti ciljevi za koje su se ratujuće strane borile, s jedne strane, s naše strane pravda i legitimitet, a s druge strane - agresija, represija i bezakonje.

- Ne može se naš časni antifašistički pokret optuživati, što je vrlo prisutno danas na javnoj hrvatskoj sceni, zbog eventualnog počinjenog zločina nekih pojedinaca ili njihovih osveta, zbog čega su pojedinci procesuirani.

- Protivimo se pokušaju relativizacije fašizma i antifašizma. Zauzimamo se za istinito tumačenje i objektivne ocjene događaja i uloge pojedinih povijesnih ličnosti suvremene povijesti. Konačno trebalo bi jasno reći tko je kakvu ulogu imao u novijoj povijesti Hrvatske, posebno u drugom svjetskom ratu. Zasluge druga Tita za Hrvatsku su očite i nepobitne.

- Hrvatska vlada ne bi trebala podilaziti ekstremnoj desnici i popuštati neoustaškom pritisku da se kriminalizuje naš časni antifašistički pokret... Ispravo je postupio Rimski sud svojom odlukom donesenom ovih dana kojom je odbacio pokušaj kriminalizacije našeg antifašističkog pokreta od strane neofašističko-iredentističke klike.

- Zar ne bi bilo korektno da Hrvatska vlada u svojoj namjeri, diplomatskim putem konzultira naše saveznike iz drugog svjetskog rata o zbivanjima u ratu, agresiji i obrani i stupnju odgovornosti temeljem Nimburskog procesa za počinjene planirane zločine i ratne žrtve. Ovaj problem ne može biti autonoman već ima međunarodne implikacije.

Društvo "Josip Broz Tito" sve masovnije

Iz raznih delova Hrvatske stižu vesti koje svedoče o brojnim aktivnostima Društva "Josip Broz Tito" koje,

očigledno, postaje sve razgranatije i masovnije:

Zagreb: više stotina članova Društva "J.B.Tito" nalazi se na širokom gradskom području. Zbog toga je odlučeno da se formira više ogranaka na područjima nekadašnjih opština, svuda gde za to postoje uslovi. Već su formirani ogranci Novi Zagreb, Maksimir, Centar...

Vodnjan, Fažana, Svetvinčenat: povodom 25. maja, Dana mladosti - radosti, iz ovih ogranaka su prošle godine u Kumrovec stigla dva autobusa sa 110 ljudi. Ove godine nastavljeno je sa omasovljivanjem članstva, posebno iz redova mladih generacija. U programu je aktivnosti i briga da se vrate Titove biste na Brionima, oskamljene 1990. godine. Uspostavlja se bliska veza sa školama na ovom području i stvaraju uslovi da se poseti Kuća cveća u Beogradu jer za to postoji određeno interesovanje. Iskazana je želja da se uspostavi saradnja sa beogradskim Društvom za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji jer je "Glas istine" pobudio interesovanje i ovih istarskih ogranaka.

Varaždin: u poslednjih dvadeset meseci, broj članova gotovo da se utrostručio - od 38 porastao je na 94. Među novim članovima većinu čine rođeni posle 1945. godine. U okviru programa aktivnosti, pored ostalog pokrenuto je kod gradskih vlasti i pitanje da se u Varaždinu vrate imena ulica i biste trojice narodnih heroja.

Split: splitski ogranak Društva "J.B.Tito" formiran je pre pet godina. Uvek je delovao javno uprkos rušilačkom, nekontrolisanom, primitivnom nacionalizmu i šovinizmu koji je preplavio mnoge oblasti života u ovom gradu pri čemu se profašistički Tuđmanov režim oštro ustremio na sve partizansko, komunističko, progresivno i levo.

Ogranak je, između ostalog, Vladi Hrvatske uputio zahtev da se donese zakon o zabrani fašizma, zahtevao je da HTV prekine emitovanje profašističkih serija, od Gradskog veća Splita traži se da Splitu vrati Obalu maršala Tita, Ulicu Prvog splitskog partizanskog odreda i mnoge druge i da se vrate ili obnove mnogi devastirani spomenici NOB-a. Od gradskih vlasti Visa traži se da se vrati i obnovi spomenik "Tuđe nećemo - svoje ne damo!"

U ovom ogranaku ocenjuje se da je promenom vlasti u Hrvatskoj došlo do opšteg olakšanja ali da se nisu bitnije promenili uslovi za rad Društva "J.B.Tito". Profašistički elementi, posle prvog šoka zbog gubitka vlasti, ponovo nesputano divljaju a Split u poslednje vreme postaje centar ekstremne desnice.

PISMO VJENCESLAVA CENČIĆA "GLASU ISTINE" Napad a ne demanti

U prošlom broju "Glas istine" je povodom knjige "Titova poslednja ispovijest" objavio tekst "Providan motiv, a ko je naručio falsifikat?"

Autor pomenute knjige Vjenceslav Cenčić je uputio pismo redakciji u kome kaže da je "u osvrtnu napisano niz neistina, da ne kažem samosročeni laži". To što se postavlja pitanje izvora na kojima zasniva knjigu tumači u smislu "vuku me po blatu samo zato što drukčije mislim o toj istini od njih". Pita zašto se reaguje na njegovu knjigu a ne, na primer, na knjigu "Šesnaest Titovih žena" i slična petparačka izdanja. Parafrazira Krležu da onaj ko uočava greh ne mora znati i grešnika, poziva se na svoje razgovore u "četiri oka" sa ljudima koji su odavno mrtvi, pokušava da citatima istrgnutim iz konteksta dezavuiše ličnosti čije argumente ne može da ospori, pokreće neka druga a zaobilazi ono osnovno, zapravo jedino postavljeno pitanje.

"Glas istine" na malom prostoru kojim raspolaže nije, naime, ni mogao da se bavi Cenčićevom knjigom u celini. Postavio je, u suštini, samo pitanje izvora stenograma Titovog razgovora sa armijskim vrhom u decembru 1979. godine i navodnog razgovora Tito-Kopinić. Veliki broj neposrednih učesnika u susretu Tita i vodećih vojnih ličnosti tvrdi da takav razgovor nije vođen, odnosno da se u naznačeno vreme Kopinić nije sreo sa Titom. Pitanje se, dakle, svodi na: "Kako su, onda, nastali stenogrami, u čijoj izvedbi i u čijem interesu?" Cenčić, sudeći po pismu "Glasu istine" tu nema šta da kaže ali se zato još više ljuti na sve one koji to pitanje neprestano postavljaju.

A pošto je u međuvremenu pripremljena knjiga - odgovor na Cenčićevu knjigu u kojoj će, po svim pravilima naučne metodologije, biti navedeni izvori za sve tvrdnje, u njoj će moći da se nađu mnoga objašnjenja i odgovori koje "Glas istine", isključivo zbog skromnog prostora kojim raspolaže, ne može detaljno da elaborira ali će one osnovne bar naznačiti.

IBRAHIM LATIFIĆ "JUGOSLAVIJA 1945-1990"

Prava slika poslijeratnih poklona i pomoći

Ranijih godina, pa i danas, oglašava se jedan broj političara, ekonomista i drugih javnih radnika dokazujući, namjerno ili iz neznanja, da je privredni razvoj Jugoslavije, a pogotovu u prvim godinama poslije oslobođenja, postignut uglavnom zahvaljujući pomoći iz inostranstva. Pri tome se zanemaruju i potcjenjuju rezultati u uspjesi postignuti radom i zalaganjem naših građana.

Bilo bi pogrešno i nepravedno zanemariti pomoć dobivenu iz inostranstva u vrijeme kada su se jugoslovenski narodi, po završetku drugog svjetskog rata, našli u nemoguće teškoj situaciji - veliki ljudski gubici, razorenost cjelokupnog privrednog potencijala, srušeni stanovi, nerodne i sušne godine i slično. Međutim, ta pomoć nije bila tolika da bi odlučujuće uticala na razvoj zemlje prvih poslijeratnih godina, kako se to želi pokazati u radovima nekih ekonomista i u izjavama i govorima pojedinih političara.

Tako, na primjer, jedan naš ugledni ekonomista u beogradskom časopisu "Ekonomist" 3-4/1994. piše: "Zapad je Jugoslaviji davao novca u iznosu koji je prosječno jednak jednoj osmini društvenog proizvoda zemlje, s tim da je vrijednost reparacija uveliko potcjenjena. I nije tačno, kako neko može da kaže, da je narod predvođen Partijom postigao velike uspjehe. To je potpuno pogrešno." A na kraju svog rada ovaj autor dodaje: "Veliki broj Jugoslovena, naročito mladih ljudi, jeste tih godina ulagao znatne napore u izgradnju zemlje i tako nadoknađivao veoma nepovoljne efekte kruto ideološki obojene ekonomske politike, ali je doprinos Zapada, ipak, bio veliki i, vjerovatno, odlučujući."

Autor, ne navodeći izvore podataka, iznosi da je Jugoslavija za sedam godina (1949-1955) iz raznih izvora, uključujući i reparacije i američku vojnu pomoć, dobila 1.812 miliona tadašnjih dolara. Međutim, prema zvaničnim statističkim podacima, ukupna inostrana pomoć Jugoslaviji od 1945. do 1966. godine, isključujući reparacije i vojnu pomoć, iznosila je 1.650,1 milion dolara obračunato prema vrijednosti dolara odgovarajućih godina. U vidu poklona primljeno je je 743,7 miliona ili 45 odsto a 743,7 miliona ili 55 odsto ukupne pomoći bili su poljoprivredni viškovi. Ovi podaci su usklađeni između jugoslovenskog Saveznog ministarstva za finansije i Ambasade SAD u Beogradu. Polovinu od ove ukupne pomoći - 834 miliona dolara - Jugoslavija je primila do 1956. godine a ostatak - 816,1 milion dolara - do 1966, to jest u narednih deset godina.

Prema obračunu vrijednosti 1.650,1 milion dolara, po kursu dolara odgovarajuće godine, Jugoslavija je do 1966. godine primila pomoć od 5.644 miliona dolara prema vrijednosti dolara u 1986. godini (obračunato prema kupovnoj snazi dolara). Jedan dolar u godinama pomoći preračunat po vrijednosti dolara u 1986. vrijedio je 3,42 dolara po podacima statističkog godišnjaka SAD.

Pomenuti autor ide i dalje, te da bi još više uman-

jio učešće naroda Jugoslavije u obnovi i izgradnji zemlje a uvećao inostranu pomoć i kredite, procjenjuje da je "društveni proizvod Jugoslavije tih godina dostigao oko 2 milijarde dolara (130 dolara po stanovniku)". Međutim, Jugoslavija je tih godina ostvarivala godišnji društveni proizvod preko 4 milijarde dolara - 1955. godine, na primer, 4.841 milion, odnosno 277 dolara po stanovniku, a ne 130 kako navodi citirani autor.

Poznato je da je društveni proizvod u Kraljevini Jugoslaviji u 1939. godini iznosio 116 dolara po stanovniku. Poslije rata i prvih godina po njegovom okončanju, smanjen je za oko jednu trećinu. Sve precizne računice pa prema tome i objektivno zaključak ukazuju da 1.650 miliona dolara pomoći za 20 godina nije moglo presudno uticati na privredni rast zemlje i na porast društvenog proizvoda, pa je samim tim neosnovana tvrdnja da je "doprinos Zapada bio veliki i vjerovatno odlučujući". Zemlju su prvih godina poslije rata,

PODSEĆANJA

Kako smo prešli Drinu

Pre 60 godina - 6. marta 1942, borci Valjevskog i mačvanskog odreda prešli su Drinu kod sela Okletac na desnoj i Branca na levoj obali. Tokom noći između 5. i 6. marta, preko reke je prešlo dvadesetak Mačvana i pedesetak Valjevaca, ukupno nas 74.

Među nama bila su i dva pedesetogodišnjaka - solunski borac Luka Stević, Valjevac, i Milan Bjelovuković - Deva Mačvanac, koji će kasnije postati većnici AVNOJ-a i koje će, posle rata, Tito ponekad posetiti u Šapcu. Tu je bio i pop Vlada Zečević, kasnije član Predsedništva AVNOJ-a i prvi ministar unutrašnjih poslova FNRJ, te Ratko Martinović, poručnik jugoslovenske vojske. Njih dvojica su, pošto se Martinović povukao sa Ravne gore i odvojio od Draže Mihailovića, a Zečević, kao antifašista, shvatio ko se bori protiv okupatora, stvorili u Zapadnoj Srbiji svoje odrede i borili se rame uz rame sa partizanima Valjevcima. Kada je ustanak u ovom delu Srbije doživeo oseku, njihovi odredi su se sveli na nekoliko boraca te su se priključili valjevskim partizanima i sa njima preko Drine prešli u Bosnu.

Borcima oba odreda nije bilo lako ni jednostavno da donesu odluku o napuštanju svoje teritorije a naročito posle stava srbijanskog partijskog i vojnog vrha da svi odredi, posle prve neprijateljske ofanzive, ostanu na svojoj teritoriji, koji je štabovima ovih odreda, oktobarskih dana 1941, preneo Mirko Tomić. Mnogo se razgovaralo i diskutovalo u štabovima i komandama odreda o tome šta treba činiti jer su uslovi za opstanak partizana u Zapadnoj Srbiji postajali nemogući.

U prvim ustaničkim mesecima partizani su ovdje stvorili veliku slobodnu teritoriju povezanu sa Bajinom Baštom, Užicom pa sve do Cme Gore. Oslobođeni su Bogatić, Loznica, Krupanj, Kosjerić, držani pod blokadom Valjevo i Šabac. Međutim, posle neprijateljske ofanzive, kada su četnici počeli

uz mnogo odricanja svakog građanina, podizale žuljevite ruke svih sposobnih radnih ljudi bez obzira na pol i starost, a ne samo omladine, kako konstatuje pomenuti autor.

Jugoslavija je primala i pomoć iz inostranstva u vidu poklona, uglavnom hrane, odjeće, lijekova, građevinskog materijala, dok je samo jedan manji dio bio u sirovinama i opremi. Pomoć je pristizala od strane UNRR-e (415,6 miliona dolara) i od organizacije Care (35 miliona dolara). Ova pomoć je uglavnom bila besplatna kao neposredna pomoć stanovništvu.

Mnoge pomoći i davanja nisu, međutim, bili besplatni. Dugovi su se otplaćivali i teretili su devizni platni bilans zemlje, kao i ostali inostrani krediti. Jedan dio otplate bio je u dinarima koji su ostajali u zemlji i korišćeni su za razne svrhe (za finansiranje objekata infrastrukture, pokrivanje troškova zvaničnih američkih predstavništava u Jugoslaviji, za plaćanje jugoslovenskog izvoza mesa američkim vojnim snagama u SR Njemačkoj i slično, sve uz saglasnost američkih vlasti).

da saraduju sa Nemcima, kada je stvorena Nedićeva straža i organizovani belogardejci za borbu protiv partizana, odredi su se počeli naglo osipati. U zimskim danima 1941/42, od nekoliko hiljada boraca, sveli su se na nekoliko stotina da bi se tek nas sedamdesetak toga marta odlučilo za prelazak Drine. Među nama su bili i komandant Valjevskog odreda Zdravko Jovanović, politički komesar i sekretar Okružnog komiteta Partije Milosav Milosavljević, komesar Mačvanskog odreda Danilo Lekić Španac. (Autor ovog teksta, prethodno komesar bataljona, bio je u tom trenutku komesar preostale čete Mačvana).

Drinu su prešle i četiri partizanke: Bosa Cvetić, Mila Srdanov-Bajalica, Kaja Garibović i Božana, devotka iz Istre koja je u partizane došla sa svojim drugom slikarem a on je poginuo u prvim okršajima valjevskih partizana sa Nemcima.

Pre prelaska, obezbedili smo tajnost našeg dolaska na Drinu. Pribivši prethodno informaciju da u selu postoje dva čamca kojima ćemo se prebaciti na bosansku stranu, na obalu smo stigli posle dužeg noćnog marša. Glavnu ulogu u prebacivanju odigrali su Ratko Martinović, koji je veslanje naučio na Vrbasu u Banja Luci i Deva, kao mlinar na Drini. Kako sam i ja veslao na Uni, uz velike napore prevezao sam jednu grupu boraca da bi se Martinović malo odmorio. U zoru 6. marta, kada je već počinjao dan, posle višemesečnih borbi i gladovanja - svi smo bili na drugoj strani. Osećali smo se slobodnim jer je prethodnih meseci u Zapadnoj Srbiji slobodna stopa zemlje bila samo tamo gde bismo se mi zadesili. A mi, gde smo ručali, nismo smeli da večeramo, gde bismo zanoćili, nismo smeli da osvanemo...

Na teritoriji Bratunca i Srebrenice, sve do Han-Pijeska, krstarili su Dangićeve četnici. Pokušavali su da nas uvuku u klopku ali smo izbegli njihove zamke. Posle četiri-pet dana, sreli smo se sa borcima Druge proleterske. Bio je to naš najsrećniji dan u partizanima...

Dimitrije BAJALICA

PROMOCIJA KNJIGE "VLADIMIR VELEBIT SVJEDOK HISTORIJE"
RADOMIR KONSTANTINOVIĆ

Trijumf ličnosti nad "principima"

O knjizi Mire Šuvar pravu reč, nadam se, kazao će istoričari naše novije istorije: dr Vladimir Velebit zaista je, kako ga je Mira Šuvar odredila u samom naslovu svoje knjige "svjedok istorije". Učestvovao je u mnogim značajnim događajima epohe, kao borac i bliski Titov saradnik.

Ja bih da kažem samo nekoliko reči o njegovoj ličnosti. U mojoj nekadašnjoj kući on je bio prisutan iako ga ja nikada nisam osobno sreo. Profesor Mihailo Konstantinović, moj otac, sretao se u nekoliko mahova s njim u Londonu, gde je Velebit došao sa Visa, 1944, u vreme sporazuma Tito-Šubašić. Dr Velebit nastojao je, kao što kaže u jednoj kratkoj belešci u ovoj knjizi, "nagovoriti ga da prihvati mjesto ministra u Šubašićevoj vladi, koje mu je bilo ponuđeno, ali je on to odbio. Bilo mi je žao zbog toga, jer je bio veoma ugledan i mnogo bi nam značio da je prihvatio da uđe u vladu. No, imao je neke svoje principe od kojih nije htio odstupiti".

Velebit ne kaže koji su to principi. Ja nešto o tim principima znam iz knjige Londonske beleške (sastavljene od dnevnika i beležaka moga oca, vođenih u ovo doba, 1944, u Londonu). Nije na meni da ih sad interpretiram, nego samo tek

DR PERO DAMJANOVIĆ

Titov čovek za delikatne zadatke

Dr Pero Damjanović je na promociji knjige "Vladimir Velebit - svjedok istorije" govorio o životnom putu ove izuzetne ličnosti. Iz šireg izlaganja, "Glas istine" prenosi deo koji se odnosi na učešće u pregovorima koji su u istoriji poznati pod imenom "martovski":

...U jeku najteže bitke na Neretvi, Velebit je dobio još jedan izvanredan zadatak. Naime, kada su partizani, početkom marta, zarobili nemačkog majora Štrekera, ovaj je već na putu za Vrhovni štab pripremio predlog da se ide na razmenu zarobljenika jer je to korisnije od streljanja. Računao je da će to prihvatiti i nemačka komanda jer je njegov brat, general, bio komandant jednog sektora na istočnom frontu.

Tito je prihvatio ovaj predlog i 8. marta 1943, na sastanku Politbira, određena je delegacija u sastavu: Milovan Đilas, Koča Popović i Vladimir Velebit. Pošlo se sa pretpostavkom da se može očekivati velika korist - da se razmeni što veći broj zarobljenih i uhapšenih; da partizani eventualno dobiju status zaraćene strane i, što je u tom trenutku možda bilo i najvažnije - da se dobije u vremenu jer je to bilo sudbosno za obezbeđenje oko četiri hiljade ranjenika i bolesnih od tifusa koji su bili uz Vrhovni štab.

Ti "martovski pregovori" (pod tim imenom su ušli u istoriju) vođeni su najpre u Gomjenu Vakufu (11-14. marta) u štabu nemačke 717. divizije, zatim u Sarajevu i Zagrebu, gde su išli Đilas i Velebit, pa opet u Sarajevu i Zagrebu, gde je išao samo Velebit, da bi, najzad, Đilas i Velebit ponovo bili u Zagrebu od 21. do 25. marta. U funkciji ovih pregovora, Velebit je bio angažovan jedno vreme i u toku aprila.

Ovi pregovori bili su odista veoma značajni u pogledu razmene zarobljenika a posebno zbog dobitka na vremenu. U borbama na Neretvi, na strani Nemaca bila je angažovana dotad najveća skupina četnika (oko 25 hiljada) koji su tada pretrpeli najveći poraz od koga se četnički pokret nikad više nije ni oporavio. I prilikom razmene zarobljenika, ispoljio se humanizam partizanskog pokreta. Zarobljeni Nemci i Italijani bili su oslobođeni i pre dogovorenog roka.

Pregovori, međutim, nisu dovedeni do kraja jer Hitler nije bio spreman da partizanima prizna status zaraćene strane mada su to želeli njegovi komandanti na Balkanu koji su na licu mesta poznali snagu i karakter partizanskog pokreta čiji su organizovanost, hrabrost i visok moral bili "za čuđenje", kako je izjavio jedan od Hitlerovih komandanata - general Liters.

U ovim pregovorima počeli su da se ispoljavaju izvanredni kvaliteti jedne ličnosti, kao stvorene za diplomatu. I to ne samo po Velebitovim stvarnim kvalitetima, sposobnostima i poznavanju materije, nego i po ostvarenim rezultatima. Zapravo tada su počeli da se postavljaju pravi temelji diplomatije nove Jugoslavije čiji će najvažniji kreator i višegodišnji nosilac biti upravo - Vladimir Velebit, što pokazuje i ova knjiga.

U organizaciji Društva za istinu o NOB-u u Beogradu je promovisana knjiga "Vladimir Velebit - svjedok istorije" koju je priredila Mira Šuvar na osnovu višegodišnjih razgovora sa istaknutim diplomatom Titove Jugoslavije počev od vremena kada je ona stvarana, dok su se uveliko vodile borbe protiv okupatora.

Uz prisustvo velikog broja članova i prijatelja Društva, na promociji su govorili Radomir Konstantinović, Pero Damjanović, Stipe i Mira Šuvar. "Glas istine" objavljuje delove izlaganja Radomira Konstantinovića i Pere Damjanovića. Ljubavnošću autora i izdavača, članovi Društva mogu da kupe knjigu pod uslovima povoljnijim od tržišnih.

ovlašno da naznačim osnovne njihove linije, i to upravo zbog Vladimira Velebita, a za što tačnije predstave o njemu. Na više mesta u Londonskim beleškama u kojima su, iz dana u dan, rezimirani razgovori sa raznim političkim ljudima vremena, ističe se da je položaj vlade (kraljevske vlade) po ovome sporazumu "neodređen i nejasan, što već znatno otežava njenu situaciju", da bi se, najzad, došlo do ocene da je zadatak Šubašićev da "donese legitimitet partizanima", što nije hteo da prihvati: "Ja bih mogao primiti kao privatno lice sve što je Šubašić uglavio u sporazumu sa Titom. Ali to ne mogu primiti kao kraljevski ministar. Mislim da to ne bi bilo lojalno prema Kruni". Ponavljao je, u više mahova, i to ne samo Šubašiću, predsedniku vlade (ovome i pismeno), ili Stivensonu, engleskom ambasadoru pri kraljevskoj vladi u Londonu, da hoće da ide u partizane, kao običan borac, ali da neće, u svojstvu kraljevskog ministra, "da vodi kralja u Kanosu". (Zna se dobro: U Kanosi, u italijanskoj provinciji Reggio nell'Emilia, ekskomunicirani car Henrik IV morao je, u januaru 1077, na kolenima da izmoli oprostjenje od pape Grgura VII). Nalazim u Londonskim beleškama da je i Velebitu govorio o tome. Između ostalog u poseti njegovoj kući u Londonu, 11. oktobra 1944, u šest popodne: "Ono što bih želeo to je da se borim protiv neprijatelja. Molim ga da mi to učini...Ja ne mogu biti borac, veli. Oni imaju hiljade mitraljezaca. Ali nemaju stručnih ljudi".

Jasno je da je stav Mihaila Konstantinovića bio u suprotnosti (u apsolutnoj suprotnosti) sa njegovim, Velebitovim, stavom: sa politikom Titovom, oličenom u sporazumu Tito-Šubašić. Pa ipak, to ni najmanje nije smetalo Velebitu da uspostavi veoma dobre odnose sa mojim ocem. (Prve vesti o svojoj porodici u zemlji dobio je moj otac preko Velebita. Zahvaljujući Velebitu našao se među prvima na listi povratnika u zemlju, dok rat još nije bio završen). Viđali su se i kasnije, u Beogradu, odmah po završetku rata. U knjizi Mire Šuvar nalazim da Velebit žali što nije, zbog prezaposlenosti, i dalje produžio da se viđa sa mojim ocem. Kaže da ga je držao poštenim čovekom i "profinjenim gospodinom". Taj Velebitov "profinjeni gospodin" cenio je dr Vladimira Velebita, ali, osim toga, imao je i poverenje u njega (poverenje, u godinama 1944/45, što nije mala stvar), to se oseća između redova Londonskih beležaka, o tome je on meni posebno govorio.

Radujem se tome. Radujem se, jer to je trijumf ličnosti nad "principima", nad idejama, nad projektima. Radujem se mogućnosti slobode. Ne mislim da postoji ličnost bez "principa": svi smo mi ideološko-politički određeni (i ograničeni). Ne verujem u svest koja nije intencionalna. Ne nipodaštavam projekte. Hoću samo da kažem da ličnost jeste ličnost jedino ako prevazilazi sopstvene projekte. Ako nema ličnosti bez projekata (programa), to još ne znači da je ličnost svodljiva na program. Hoću da kažem da ličnost ne može da se redukuje na njenu misao ili, još određenije, da egzistencija ne može da se zatvori ni u kakvu ideju. Apsolutni trijumf programa (ideje) jeste smrt ličnosti. Ne postoji tiranija (koja je, razume se, uvek tiranija nad ličnošću, jer jemstvo ličnosti jeste jemstvo slobode) bez ovog trijumfa ideje, ili principa, nad ličnošću. Nema tiranije koja nije "principijelna", koja nije "idejna". (Nema, jer tiranija govori svim jezicima, pa i jezikom demokratije: zar ne saznajemo to upravo ovih dana, ovde?).

Dr Vladimir Velebit je borac, dakle čovek jakog opredeljenja, a jako opredeljenje, to su ideje pretvorene u principe. Ali on je i ličnost dublja i šira od tih principa; samo ličnost može da otkrije drugu ličnost. Sopstvena načela nisu Vladimira Velebita činila slepim za drugu ličnost, čak i kada su načela te ličnosti njemu tuđa, pa i najdublje suprotna njegovim načelima. To dokazuje njegov odnos sa profesorom Mihailom Konstantinovićem. Dr Vladimir Velebit umeo je da se probije kroz principe do ličnosti drugoga isključivo zato što je umeo, da tako kažem, da bude ravnopravan sa sopstvenim principima. Zato što je bio ličnost.